

LAPIN YLIOPISTO & LAPIN KORKEAKOULUKONSERNI

Self-

ie

**DIGITARINAT JA KUVAT NUORTEN
KOKEMUSTIEDON KERTOJINA**

S
E
L
F
M
I
E

SelfMie

Digitarinat ja kuvat nuorten
kokemustiedon kertojina

Julkaisija Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta,
Nuoret kokemusasiantuntijoina –projekti (ESR)

Tekijät Tiina Määttä, Päivi Muranen, Anssi Liikamaa,
Elina Björninen, Jari Lindh, Ritva Linnakangas,
Kristiina Mikkonen, Rita Jailo, Iiris Satamo,
Merja Laitinen

Taitto Juho Hiilivirta

Fontit Tyrant (Helsinki Type Studio), Titillium

Paino KTMP Ykkös-Offset

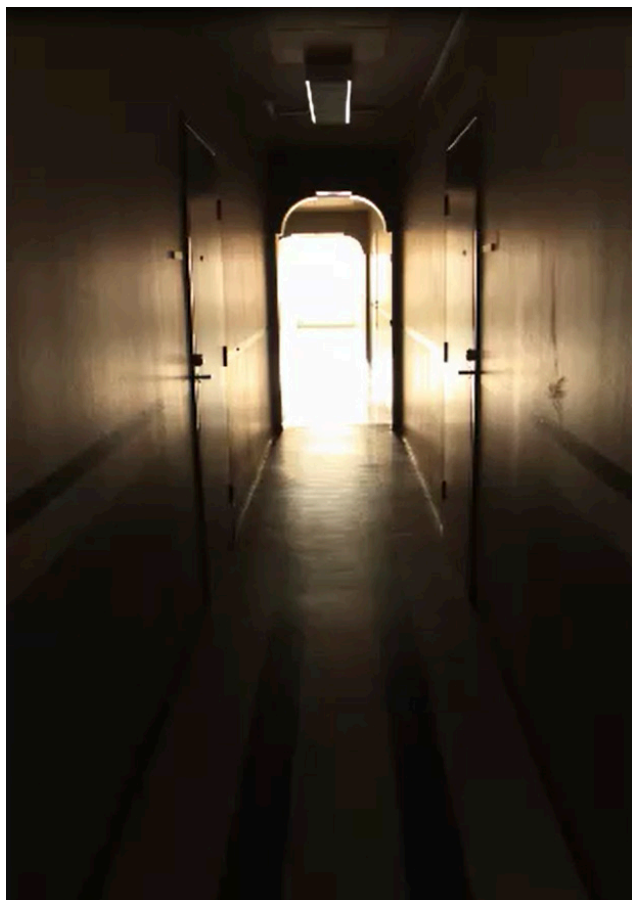
Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta
2015

ISBN 978-952-484-815-2

ISBN 978-952-484-816-9 (pdf)

Sisällys

1 Johdanto	7
1.1 Sanoista kuviksi	7
1.2 ja kuvista tekoihin	12
2 SelfMie -työpajojen toteutus	19
2.1 Lähtökohtana tarinallisuus	19
2.2 Valokuvatyöpajat	21
2.3 Kuvan erityisyys	23
2.4 Digitarinatyöpajat	26
2.5 Työpajojen kulku	30
3 Arvioinnin näkökulma	43
3.1 Monitahoarviointi ja aineisto	43
3.2 Toiminnan organisointi	46
3.3 SelfMie-työpajojen toteutus nuorten äänen ja kokemustiedon esiintuojana	51
3.4 Toiminnan paikallinen integroiminen	57
4 Lopuksi – kokeilemisen merkityksiä kuvallisten työmenetelmien kehittämisessä nuorten kanssa tehtävässä työssä	63
Lähteet	73

S
E
L
F
M
I
E

I Johdanto

1.1 SANOISTA KUVIKSI

Elämme kuvien täyttämässä yhteiskunnassa. Kuvien merkitys niin mediassa kuin arkisessa vuorovaikutuksessakin on lisääntynyt internetin, digitalisoitumisen ja sosiaalisen median myötä huomattavasti. Tämän päivän nuoret, diginatiivit, ovat kasvaneet digitaalisen kulttuurin yhteiskunnassa, jossa kännykkäkamerat ja sosiaalisen median kuvapalvelut ovat arkipäivää ja nuorten vuorovaikutus ja sosiaaliset verkostot rakentuvat yhä vahvemmin kuvallisessa viestinnässä. Voidaan sanoa, että kuvilla ja kuvallisella ilmaisulla on suuri merkitys nuorten itseilmaisussa ja osallisuudessa: nuorten kokemuksellisuus välittyy arjen vuorovaikutuksessa kuvien kautta. Nuoret sanoittavat elämäänsä – tilanteita, tapahtumia ja kokemuksia – kuvilla.

7

Luovien ja taidelähtöisen menetelmien merkitys sosiaalialan työssä ja erityisesti nuorten kanssa tehtävässä työssä on viime vuosina saanut suuremman jalansijan ja niitä sovelletaan yhä enemmän (Känkänen & Raunio 2010). Yhtenä merkittävänä tekijänä tähän ovat havainnot, että perinteiset tukemisen ja auttamisen menetelmät eivät tavoita ja auta kaikkia nuoria. Sosiaalityön vahva perinne on byrokraattis-hallinnollis-juridisessa kehyksessä ja kirjalliseen asiakastyön dokumentaatioon pohjautuvassa yksilökeskeisessä asiakastyössä. Sen sijaan ryhmämuotoisille, toiminnallisille ja taidelähtöiselle menetelmille ja työotteille on ollut vähemmän tilaa ja mahdollisuuksia. Nuorten hyvinvoinnin

vajeita, syrjäytymisen mekanismeja ja osallistumisen vajeita tunnistetaan yhteiskunnassa monipuolisesti, mutta siinä, miten nykyiset toiminnalliset ratkaisut ja palvelut pystyvät reagoimaan nuorten tarpeisiin, on paljon kehitettävää.

Tarve nuorten palvelujen kehittämiseen ja uudenlaisten työmuotojen kokeilemiseen nousi vuoden 2013 aikana toteutetuilla Lapin kuntien kuntakäynneillä, joilla kartoitettiin sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen ajankohtaisia kysymyksiä ja kehittämistarpeita kunnissa. Kuntakäynnit toteutettiin Lapin yliopiston, Lapin ammattikorkeakoulun ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Sociopolis-yhteistyöverkostossa, jonka tavoitteena on vahvistaa alan koulutuksen, soveltavan tutkimuksen sekä kehittämis- ja palvelutoiminnan kokonaisuutta ja vaikuttavuutta Pohjois-Suomessa. Lisäksi hankkeen tausta paikantuu Lapin korkeakoulukonsernin innovaatio-ohjelmaan, jonka toteutuksella tuotetaan uutta, aluetta palvelevaa tutkimusta, koulutusta ja hanketoimintaa. Nuorten hyvinvoinnin tukeminen on osa Hyvinvoinnin Lappi toimenpidekokonaisuutta.

Nuoret kokemusasiantuntijoina – tarinasta totta! -hankkeessa tartuttiin kuntakäynneillä esiin nousseisiin kehittämishaasteisiin. Vuoden kestänyt hankepilotti alkoi tammi-kuussa 2014. Hanketta rahoitti Euroopan sosiaalirahasto ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja hankkeen tukena toimi ohjausryhmä, joita kiitämme. Hanke toteutettiin Lapin yliopiston ja ammattikorkeakoulun yhteistyönä ja sitä hallinnoi Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Kehittämishankkeeseen valikoituivat mukaan kuntakäyntien

pohjalta Inari, Kittilä ja Rovaniemi. Mukana olevat kunnat ovat elinympäristöllään erilaisia. Ensimmäinen paikantuu saamelaisalueelle, toinen matkailualueelle ja kolmas edustaa kaupunkiympäristöä. Keskeisenä ideana oli kokeilla niissä kuvallista työpajatyöskentelyä, jolla voitaisiin vahvistaa nuorten ääntä sosiaali- ja nuorisotoimen palvelujen kehittämisessä. Kokeilupiloteissa sovellettiin voimauttavaa valokuvausta ja digitarinatyöskentelyä.

Hankkeessa sovelletut kuvatyöskentelyn menetelmät eivät sinänsä ole uusia (ks. tarkemmin luku 2), vaan niitä on sovellettu hyvinkin laajasti viidentoista viime vuoden aikana eri yhteyksissä. Digitarina (DigiTales, Digital Story Telling) on digitaalinen tarinankerrontaprojekti, jossa nuoret itse tekevät media-alan osaajan opastuksella itse tuottamastaan media-aineistosta digitaalisesti, kuvakerronnan keinoin tarinoita kiinnittyen heidän omaan elämäänsä tai lähiympäristöönsä. Menetelmä on nuorille helposti lähestyttävä, eikä se edellytä media-alan osaamista. Menetelmää on kehitetty monella saralla ja esimerkiksi Ison-Britannian yleisradioyhtiö BBC sen avulla tuonut tavallisen kansalaisen ääntä kuuluviin julkisessa keskustelussa ja toisaalta kehittänyt käyttäjien medialukutaitoa (Rainbird & Lappalainen 2007, 82).

Voimauttava valokuvaus on Miina Savolaisen Maailman ihanin tyttö -projektin ansiosta Suomessa kohtalaisen tunnettu työmenetelmä. Sen ideana on kuvata nuorta hänen valitsemassaan ympäristössä ja roolissa. Menetelmä mahdollistaa valokuvan kautta yhteyden saamisen osallistujien sisimpään sellaisella tavalla, joka ei tule

aina näkyviin esimerkiksi keskustelussa tai toiminnassa. Keskeistä on valokuvan henkilökohtaisuus. Nuorelle ei kerrota tai hänen kanssaan ei käsitellä asioita sanallisesti, mutta hän saa kuviensa lisäksi kokemuksen kuvattavana olemisesta. Näissä yhteyksissä näkyville voi tulla sellaisia uusia ja käänteentekeviä asioita nuoresta, joita hän ei mahdollisesti olisi ollut valmis ilmaisemaan muilla keinoin. Kuvien kautta nuori pystyy myös ilmaisemaan näitä puoliaan toisille. Valokuvien käsittely ja niiden ottaminen yhteistyössä nuoren kanssa tarjoavat myös mahdollisuuksia luoda läheisempää kontaktia nuoreen. Keskeistä työmuodossa on myös nuoren oma päätäntävalta. Miina Savolaisen sanoin "[v]oimauttavassa valokuvaamisessa ei ole kuvan kohdetta, vaan kuvan päähenkilö".¹ Menetelmän merkitys perustuu valokuvan tehoon ja nähdyksi tulemiseen. Sen keskiössä on ajatus siitä, että nuoren on ensin tultava nähdyksi hyvänä jonkun toisen silmissä ennen kuin hän uskaltaa olla sitä itselleen. Menetelmä on lähtöisin lastensuojelusta, mutta sitä on sovellettu 2000-luvun alusta lähtien laajasti sosiaali-, terveys- ja opetusaloilla sekä työyhteisöjen kehittämisessä².

Nuoret kokemusasiantuntijoina -hankkeessa nuorille tarjottiin mahdollisuus pohtia elämänsä kulkua ja tuoda oma tarinansa kollektiiviseen jakoon valokuva- ja digitarinatyöpajoissa. Selfmie-työpajoissa Inarissa, Kittilässä ja Rovaniemellä nuorille avautui tilaisuus sanoittaa omaa elämäänsä ja kokemuksiaan osana paikallisyhteisöään kuvallisen työkentelyn avulla. Kuvallisuus tarjosi uudenlaisen kohtaamisen tilan ryhmäläisille ja uusia välineitä vuorovaikutukselle.

1. http://www2.uiah.fi/projektit/maailman_ihanin/Menetelma.html
2. <http://www.voimauttavavalokuva.net/menetelma.htm>

Samalla se avasi näköaloja siihen, mitä nuorten arkikokemuksen tasolla yhteiskunnassa ja paikallisyhteisössä tapahtuu. Toiminta nojasi nuorten aktiiviseen osallistumiseen. Siksi oli luontevaa, että työmenetelmät valikoituivat omien voimavarojen löytämistä tukevien menetelmien joukosta. Tavoitteena oli kehittää ja kokeilla työmenetelmiä, joilla nuorten kokemustietoa ja tarpeita voidaan tuoda esille ja välittää sosiaali- ja nuorisotyön ammattilaisille sekä päätöksentekijöille. Valokuvan ja digitarinan käyttöön identiteettityössä ja oman elämän jäsentämisessä löytyy monia eri tulokulmia. Hankkeen työpajojen toteutuksessa oleellista oli sosiaalipedagoginen työote, terapeutin valokuvauksen menetelmät ja pyrkimys yksinkertaiseen, selkeään ja mukanaolijoita kunnioittavaan työskentelyyn. Tämä lähtökohta merkitsi sitä, että työskentelyn kokonaisuus muotoutui ryhmittäin.

1.2 JA KUVISTA TEKOIHIN

Valokuvatyöskentely liitettiin hankkeessa toimijuuden mahdollistamiseen ja toteuttamiseen. Käytettyjen kuvallisten menetelmien taustaideologia nojautuu toisaalta dialogisuuteen ja toisaalta voimaannuttamiseen. Pilotoinnin hypoteesina oli, että tällä tavoin suuntautuneilla menetelmillä nuorille voidaan luoda osallistumisen tila, kiinnittymisen ja voimaantumisen mahdollisuus palvelujen suunniteluun ja kehittämiseen. Pyrkimyksenä oli vahvistaa nuorten osallisuutta kuvallisella itseilmaisulla ja luoda tilaa heidän kokemusasiatuntijuudelleen, jotta nuorten ääntä kuultaisiin myös poliittis-hallinnollisessa ja ammatillisessa päätöksenteossa. Siksi hankkeessa toteutetut työpajat ja seminaarit ovat toimineet tiloina sille, että nuoret saavat kertoa todellisuudestaan omin kertomuksin – kuvin, tarinallisin rakentein ja sanoin. Tämän menetelmällisen kokeilun tavoitteena on myös ollut se, että elämän sanoittaminen kuvina vahvistaisi nuorten äänen kuulumista myös ”poliittisina” tekoina. Vaikka tähän pilotissa ei konkreettisesti päästykään, kuten hankkeen arviointia käsittelevässä luvussa todetaan, se on edelleen tärkeä kehittämistavoite.

Käsitteet, joilla nuoruutta ja nuoria lähestytään yhteiskunnallisissa, poliittisissa ja ammatillisissa keskusteluissa, ovat monin tavoin saippuamaisia. Esimerkiksi syrjäytymisen ja elämänhallinnan käsitteet voivat vaikeuttaa sitä, että nuoret nähtäisiin aikuisten tavoin yksilöinä, joihin yhteiskunnan rakenteet vaikuttavat eri tavoin. Nuorista käytettävät käsitteet johtavat tätä kautta helposti nuorten moninkertaiseen kategorisointiin. Hankkeessa nuoria lähestyttiin heidän

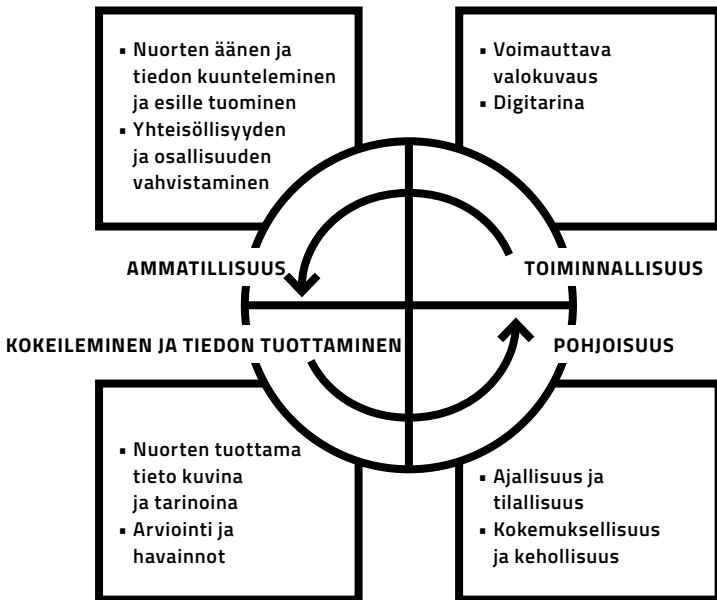
oman elämänsä ja arkensa suunnasta nimeämättä heitä esimerkiksi asiakkaiksi, palvelujen käyttäjiksi, syrjäytymissuhan alla oleviksi tai työttömiksi. Heidät nähtiin sellaiseen arvokkaina kokemuksineen, tunteineen ja ajatuksineen. Siten puhumme tässä julkaisussa nuorista, joilla on erilaiset elämän taustat ja tämänhetkiset tarpeet.

Yhteiskunnallista ja poliittista keskustelua nuorten asemasta hallitsee keskustelu nuorten syrjäytymisestä. Tuossa keskustelussa passiivisiksi määrittyneet nuoret ikään kuin pikkuhiljaa liukuvat yhteiskunnan virallisten areenoiden ja normien ulkopuolelle. Normaalin määrittely jälkimodernissa yhteiskunnassa on osoittautunut yhä vaikeammaksi, mutta tästä huolimatta normaali/patologinen -erottelu elää juuri syrjäytymispuheessa. Syrjäytyneisyyden käsitteen kautta yhteiskunnan normaliteetti pystytään paremmin erottamaan, tuottamaan ja uusintamaan. Nuoria lastensuojelun asiakkaita haastatelleet Strandell, Julkunen ja Lamminen havaitsivat (2002, 111–115), että nuori suhteuttaa usein oman syrjäytymiskertomuksensa käsitykseensä normaalista elämänsästä. He pitävät havaintoa erityisen mielenkiintoisena siksi, että haastatellut nuoret, jotka näyttävät syrjäytymisvaarassa olevina, syrjäytyneinä tai muutoin ”marginaalissa” olevina, määrittävät ”normaalin” vahvasti oman marginaalipositionsa kautta. Julkaisu luo syrjäytymiskeskustelulle vastapuhetta. Tuomme esille kuvallisessa työskentelyssä syntynyttä nuorten kokemuksellista ääntä, joka nojautuu heidän vahvaan toimijuuteensa.

Hankkeen yhteiskunnallinen tausta linkittyy ajassa, kulttuurissa ja yhteiskunnallisissa rakenteissa sekä palvelujärjestelmässä tapahtuneisiin muutoksiin ja niistä juontuviin nuorten hyvinvoinnin toteutumisen haasteisiin. Yhteiskunnallis-kulttuurisen ulottuvuuden, paikallisuuden ja niiden merkitysten tunnistaminen on tärkeää, sillä ne kehystävät niin yksilöllisiä kuin yhteisöllisiäkin kohtaamisia ja vaikuttavat myös osallisuuden syntyyn. Se, että hanketta on toteutettu Lapissa, on antanut sille omat erityispiirteensä. Harva asutus yhdistettynä pitkiin välimatkoihin asettaa haasteita kuntien palvelujen järjestämiselle. Pohjois-Suomen haja-asutusalueen väestö harvenee ja ikääntyy edelleen ja toiminnallista ympäristöä muokkaava rakennemuutos vie palveluita yhä kauemmas kunta- ja aluekeskuksiin (esim. Laitinen & Pohjola 2001; Kilpeläinen & Pohjola 2007). Kuntien heikko taloudellinen kantokyky, pitkät etäisyydet ja vähäiset erilaiset verkostoitumisen mahdollisuudet asettavat ehtoja arjen osallisuuden mahdollisuuksille. (Esim. Green 2003, 210; Niskala 2008).

Nuorten osallistuminen yhteiskuntaan edellyttää nuorten oman äänen tavoittamista ja kuuntelemista. Hankkeen lähtökohdat, joista nuorten arkea ja kokemuksia on lähestytty, voidaan tiivistää kuvioon 1.

Vaikka poliittiset ohjelmat ja kannanotot korostavat nuorten osallisuuden merkityksiä, nuorten arjen kokemusten ja tiedon jakamiselle on vain vähän yhteiskunnallisia areenoita. Tämän julkaisun tavoitteena on kuvata hankkeessa pilotoitu sosiaalisen työmenetelmäkokeilu ja tuoda esiin nuorten kokemusmaailmaa yksityisen, yhteisöllisen ja julkisen rajoilla. Samalla

Kuvio 1. Nuorten arjen ja kokemusten lähestyminen hankkeessa.

julkaisu on kannanotto nuorten arjen osallisuuden ja toimijuuden puolesta myös erilaisissa palveluprosesseissa. Toisin tekeminen ja uudenlaisten kohtaamisen mahdollisuuksien rakentaminen kuvien ja tarinoiden välityksellä voi mahdollistaa uusia tapoja nuorten kuulluksi tulemiselle heidän omilla ehtoillaan. Taustalla on ajatus mielikuvituksesta työvälineenä, jota tarvitaan myös sosiaalityössä silloin, kun tavoitteena on kehittää ja uudistaa palveluita ja niihin sisältyviä kohtaamisia. Mielikuvitus ja kokeileminen tarjoavat mahdollisuuksia myös byrokraattis-hallinnollis-juridisessa kehyksessä senkin uhalla, että se rikkoo oletuksia siitä, kenelle mielikuvituksen ja luovuuden kentän ajatellaan kuuluvan.

16

S
E
L
F
M
I
E

17

S
E
L
F
M
I
E

2 SelfMie -työpajojen toteutus

2.1 LÄHTÖKOHTANA TARINALLISUUS

Menetelmällisen kokeilun lähtökohta nojautuu tarinallisuuteen. Tarina jäljittelee Aristoteleen mukaan ”toimintaa ja elämää ja onnellisuutta ja onnetonta kohtaloa”. Tarinat ovat perusyksikkö ihmisen tavassa jäsentää todellisuutta. Voidaan ajatella, että ihmisen identiteetti on narratiivinen, eheyteen pyrkivä sisäinen rakenne, joka ohjaa ihmisen valintoja. Ihminen tulkitsee omaa elämäänsä tarinallisten merkitysten kautta. Kokemus omasta minästä on sisäinen, itselle kerrottu tarina, joka uudistuu jatkuvasti elämällä ja kertomalla. Ihmisen itsensä rakentamien tarinoiden lisäksi hän elää todeksi toisten käsikirjoittamia tarinoita, joita hän omaksuu itselleen merkityksellisten ihmisten, hoito- ja kasvatustituutioiden sekä laajemmin kulttuurin odotuksista. Sisäisessä tarinassa tulkitsemme elämän tapahtumia, mahdollisuuksiamme ja rajojamme sosiaalisesta tarinavarannosta omaksumiemme tarinallisten mallien avulla. Jos ihminen aikuistuuessaan jää kertomaan elämästään vain hallitsevia kulttuurisia arvoja ja toisten ihmisten odotuksia myötäileviä tarinoita, hän voi vieraantua omasta sisäisestä tarinastaan. Rajoittunut sisäinen kerronta taas rakentaa rajoittunutta itseymmärrystä ja elämää. Tarinallaan ihminen rajaa itse myös oman elämänsä mahdollisuuksia. Kerrotut tarinat ja kokemukset todentuvat kertomisessa ja jokainen kuulija rakentaa oman tulkintansa

tarinasta. Tarinoiden kertominen on kertomista tapahtuneesta ja koetusta, mutta samalla se on myös tapahtumien tulkitsemista ja juonentamista. (Hänninen 2003; Häkkinen 2013).

Hankkeen valokuva- ja digitarinatyöpajoissa nuorille tarjottiin mahdollisuus pohtia elämänsä kulkua ja jakaa oma tarinansa ryhmässä. Tarinallisuus avasi työpajoissa nuorille tilaisuuden kohdata ryhmässä olevia vertaisia uudella tavalla. Samalla tarinallisuus loi tilaa ja uusia välineitä kertomisille ja vuorovaikutukselle. Se avasi näköaloja siihen, mitä nuorten arkikokemuksen tasolla paikallisyhteisöissä ja yhteiskunnassa tapahtuu. Tarinallisuus sidottiin osallistujien toimijuutta kunnioittavaan, sosiaalipedagogiseen työotteeseen sekä terapeutin valokuvauksen menetelmiin. Tarinallisuus nähtiin lähtökohtana sekä identiteettityöhön että oman elämän jäsentämiseen.

2.2 VALOKUVATYÖPAJAT

Kiinnostus valokuvan käyttöön ihmismielen ja ihmisen elämäntarinan tutkimisessa ja hoidossa on lähes yhtä vanhaa kuin valokuva itse. Varsinainen valokuvaterapeuttinen työskentely yleistyi 1970-luvun lopulla Kanadassa ja Yhdysvalloissa. Noiden aikojen pioneereista edelleen vahva vaikuttaja on kanadalainen valokuvaaja ja psykoterapeutti Judy Weiser. 1980-luvulla Jo Spence ja Rosy Martin kehittivät Britanniassa valokuvatyöskentelyä edelleen perhealbumikuvien kertomien tarinoiden kriittiseen tarkasteluun ja omakuvien moniulotteiseen tutkimiseen. Myös Suomessa omakuvista ja perhealbumikuvista kiinnostuttiin valokuvataiteessa 1980-luvulla. Terapiatyöhön valokuvausta yhdisti 1990-luvulla ensimmäisten joukossa Lauri Mannermaa. Valokuvan yleistymiseen sosiaalialan työvälineenä on Suomessa eniten vaikuttanut valokuvaaja ja sosiaaliohjaaja Miina Savolainen paljon julkisuudessa olleella Maailman ihanin tyttö -projektillaan. (Dennett 2013; Halkola 2009; Martin 2013.)

21

Omaa elämää voidaan tarkastella ja jäsentää valokuvien kautta monin tavoin. Judy Weiser on jäsentänyt terapeutin valokuvauksen menetelmät viiteen tekniikkaan. Itse otetuista tai kerätyistä kuvista voi rakentaa teemakokonaisuuksia, tarkastella esimerkiksi arkea, voimavaroja tai elämän tärkeitä asioita. Toinen tapa on koota ja tutkia itsestä otettuja kuvia, spontaaneja tai poseerattuja. Tunnetuinta lienee omakuvatyöskentely, jossa käännetään katse itsen ottamalla omakuvia itse tai työparin avustuksella. Lisäksi omakuviiin kuuluvat myös symboliset omakuvat. Perhealbumityöskentelyä ja muiden omaelämäkerrallisten kuvien

tarkastelua voidaan käyttää elämäkerrallisessa työskentelyssä monella tavalla. Valokuvaterapiassa käytetään lisäksi kuvaprojektioita, joissa hyödynnetään tietoa siitä, että kuvan merkitys on ensisijaisesti kuvan katsojan oma prosessi ja luomus. (Halkola 2009; Loewenthal 2013.)

Photovoice on visuaalinen menetelmä ja metodi, jonka ovat kehittäneet Wang ja Burris (1997)³ ja jonka juuret ovat feministisessä ja valtaistavassa teoriassa. Kuvien avulla pyritään edistämään yhteisöllistä osallisuutta ja tietoisuutta. Osallistujat hallitsevat kuvausprosessia ja määrittelevät valokuvien kohteet, millä on osallistujiin voimaannuttava vaikutus. Kuvien katsojat ymmärtävät taas paremmin, minkälaista on elää osallistujien kuvaamissa ympäristöissä lisäten empatiaa ja itsereflektiota yhteiskunnan tilasta. Menetelmää käytettiin alun perin marginaalisia ryhmittymiä tutkineissa yhteisöperusteisissa terveystutkimuksissa, mutta menetelmää voidaan hyödyntää myös muiden alojen tutkimuksissa. (Burles & Roanne 2013, 671, 674–675.) Shea ym. (2013) mukaan photovoice- menetelmän vahvuus on sen osallistujissa, jotka johtavat tutkimusta ja keskustelua. Osallistujat ottavat kuvia itselleen elämässä tärkeistä asioista, johtavat kuvista syntyvää keskustelua, tunnistavat ongelmia ja etsivät ratkaisuja. (Shea ym. 2013, 273, 276, 280.)

3. Wang, C. & Burris, MA. (1997) Photovoice: Concept, methodology, and use for participatory needs assessment. *Health Education & Behavior* 24 (3), 369-387.

2.3 KUVAN ERITYISYYS

Kuvalla ei ole muistia. Kuva ei ole peili. Kuva on tallennettu hetki, ottajalleen, katsojalleen ja kuvassa olijalle subjektiivinen, monitasoinen elämän pysäytys, oman tai toisen. Kuvaan latautuvat tunteet, muistot ja mielentilat ovat jokaisen henkilökohtaisia. Kuva ei kannata niitä mukanaan, vaan ihminen. Siksi sama kuva tarkoittaa eri asioita eri ihmisille. Valokuva on kuvaajan subjektiivinen tulkinta ulkoisesta, ainakin hetkellisesti olemassa olleesta todellisuudesta. Kuvat heijastavat, tulkitsevat, jäsentävät tai toistavat todellisuutta. Näemme kuvissa sekä enemmän että vähemmän kuin kuva tarjoaa: osa konkreettisista kohteista jää havaitsematta, mutta samalla katsoja heijastaa kuvaan lisää omista tunteistaan ja kokemuksistaan. Katselukokemukseen vaikuttaa muun muassa katsojan suhde kuvan kohteeseen – mieltymys tai viha, hetkelliset tilanteet, mieliala ja tunnelmat, harjaantuneisuus kuvien katseluun, tiedot kuvan kohteesta. Kuvan esittämysyhteys eli konteksti ja kuvaan liitetyt sanat ohjaavat katsojaa, miten suhtautua, miten nähdä. (Luukkonen 2009; Saraste 2010.)

Kuvat ovat ehdotuksia katsojalle. Katsojan täytyy tuntea todellisuutta, jotta hän voi nähdä kuvista, mikä niissä on totta. Mitä elävämpi ja rikkaampi mielikuvitus katsojalla on, sitä enemmän hän saa irti kuvan tarjoamista miellelyhtymistä. Ympäristömme on täynnä kuvia, elämä on kuvitettua. Millaisille kuville julkinen tila kuuluu? Luovatko meitä kaikkialla ympäröivät kuvat tavoitetilan, johon ihminen pyristelee, kuka milläkin eväillä? Mihin tulee yltää kulutuksessa, sosiaalisissa suhteissa, oman ruumiin muokkaamisessa, mikä on riittävä onnelliseksi kodiksi?

Valokuvaaminen on loistava työkalu kerätä visuaalista informaatiota, jota emme muuten pystyisi havainnoimaan. Kykymme havainnoida visuaalisesti ympäröivää maailmaa riippuu osallisuutemme asteesta siinä ympäristössä. Yleensä olemme tekemisissä vain pienen osan ympäristömme kanssa ja sokeita kaikelle muulle. Kamera ja valokuvaaminen muodostavat siten yhden instrumentin ja aistihavaintojemme jatkeen tallentamalla jopa ne hetket ja ilmiöt, jota meillä ei kuvaushetkellä ole tarkoituksenamme kuvata. Valokuvaaminen menetelmänä mukautuu käyttäjiensä tarkoitukseen ja sitä hyödynnetäänkin monilla tieteen aloilla. (Collier 1989, 5–7.)

Valokuvatyöskentelyn vaikuttavuus perustuu paljon valokuvien ominaisuuteen välittää tunteita ja muistoja. Esimerkiksi omien perhealbumikuvien katsominen on usein hyvin kokonaisvaltainen kokemus, joka puhuttelee emotioiden tasolla. Valokuvien voima näkyy monin eri tavoin. Kuvallisen kulttuurin tuomat paineet ja raamit ulottuvat erityisesti identiteettityön keskeneräisimmässä rakennusvaiheessa oleviin, nuoriin. Kuvaustilanteeseen itsessään sisältyy paljon valtaa. Valtaa käytetään myös kuvia valittaessa ja esille pantaessa. Sosiaalialan asiakastyössä valokuvauksen ja valokuvien käytöllä pyritään lisäämään merkityksellisiä kokemuksia omasta elämästä ja yhteisön jäsenyydestä. Kuvilla tehdään näkyväksi hyvää, olennaista ja muistamisen arvoista. Kuvien avulla voidaan jäsentää tunnepitoisia ja abstrakteja asioita, joihin sanat eivät aina yllä. Valokuvat auttavat välineenä yksilön ja ryhmän identiteettityössä ja tukevat omien arvojen ja oman toiminnan reflektointia, itseymmärryksen

lisääntymistä ja ihmiselle ominaisen keskeneräisyyden hyväksymistä. Oleellista on ihmisen tarinan kunnioittaminen, oikeus omaan näkökulmaan ja omaan ääneen. Ihmisen kunnioittaminen merkitsee ryhmien valokuvatyöskentelyprosesseissa myös jakamatta jättämisen kunnioittamista. Kuvat ja kuviin liittyvät valinnat ja päätökset ovat aina ihmisen omia, vaikka kuvien katseluun avoimin mielin, useisiin kuvien katselukertoihin ja kuvien säilyttämiseen rohkaisutaankin. Valokuvien vaikutus voi yllättää voimallaan. Tästä syystä työskentelyprosessille olisi tärkeää saada riittävästi aikaa ja tilaa. Merkityksellinen valokuvatyöskentely tuottaa oivalluksen muutoksen mahdollisuudesta ja lisää voimaa ja valtaa omaan elämään. (Savolainen 2008; Savolainen 2009.)

Valokuvatyöskentelyn menetelmät tarjoavat ennen kaikkea toisen tavan tiedostaa, nähdä ja ymmärtää. Ne korostavat asiakkaan asiantuntijuutta omassa elämässään (Desyllas 2014, 498). Russel ja Diaz (2013) tuovat esille monia esimerkkejä luovista menetelmistä sovellettaviksi käytäntöön: kuvahaastattelut ja -esseet, kuvakertomukset. Asiakastyössä näillä on vaikutusta asiakkaiden itsetietoisuuden, itsereflektion ja itseilmaisun lisäämisenä. Valokuvien avulla luodaan myös yhteyksiä eri osapuolten, yleensä kuvan subjektin ja kuvan katsojan, välille. Yksilötason lisäksi valokuvilla on vaikutus yhteisötason ryhmien vahvuuksien tunnistamisessa. Marginaalisten ryhmien saama näkyvyys esimerkiksi poliittisella tasolla tuo ryhmälle sen kaipaamaan yhteiskunnallista tunnustusta. (Russel & Diaz 2013, 449)

Työpajojen kuvausprosessi aloitettiin omakuvista, joissa kuvaustilanteen perinteinen valta-asetelma pyrittiin purkamaan. Muissa tuotetuissa kuvasarjoissa nuoret toivat näkyviin oman arkensa tärkeitä asioita, omaa katsettaan elinympäristöönsä ja varovaisia näkymiä tulevaisuuteen. Kuvausprosesseissa korostui oma päätösvalta kuvissa olemiseen, kuvauksen kohteisiin, kuvien valintaan ja kokemusten jakamiseen. Elämän tärkeistä asioista kuvatuimpana näkyi ystävyys, nuoret kuvasivat paljon toisiaan tässä merkityksessä. Myös lemmikkieläinten, koirien ja hevosten tärkeyteen monen nuorten elämässä on syytä suhtautua kunnioittavasti. Omaan elinympäristöön löytyi arkisia ja osin huvittuneen analyttisiäkin näkökulmia. Tulevaisuus oli kuvauskohteena hauras ja herkkä.

2.4 DIGITARINATYÖPAJAT

26

Digitarina on muutaman minuutin kestävä kuva- ja ääni-kooste, jonka tekninen toteuttaminen on yksinkertaista. Oleellista tarinan tekemisessä ovat henkilön omat kuvavallinat ja oma ääni tarinan kerronnassa. Tarinoilla tavoitellaan usein kertojan näkyväksi tuleamista sekä itselleen että yhteisölleen. Digitarinoita tekemällä ihminen voi tarkastella vaikkapa omia roolejaan, yhteisöjään ja toimijuuttaan. Tiedon keruun työvälineeksi digitarina soveltuu hyvin. Silloin tekemisen fokus on kuitenkin muille asioiden näkyväksi tekemisessä enemmän kuin omassa vahvistumisessa.

Kun digitarinaa käytetään yhteisötason muutoksen välineenä, kyse on freirelaisestä valtaistamisesta, jonka mukaan yksilöt työskentelevät yhdessä tunnistaakseen yhteisiä ongelmia,

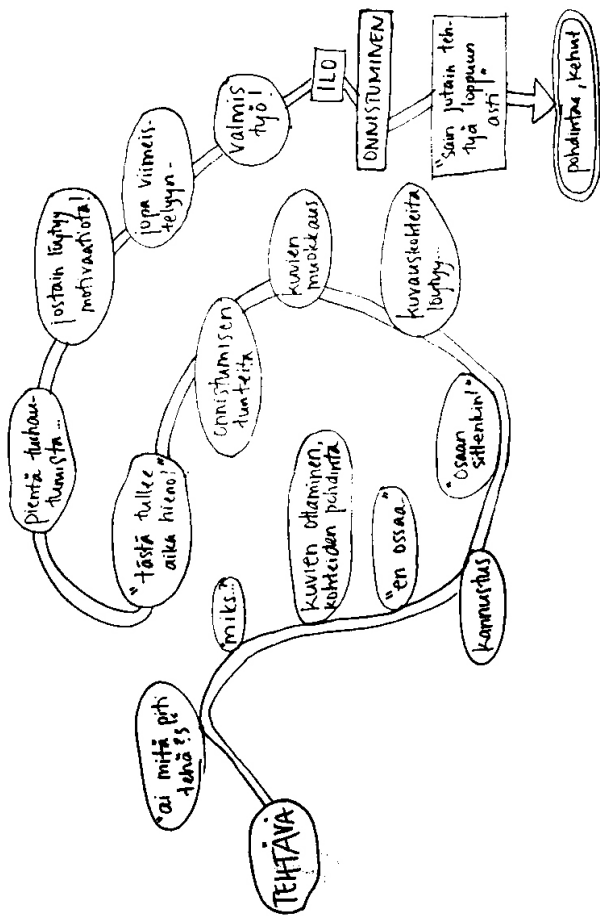
arvioivat kriittisesti ongelmiansa alkuperiä tai lähteitä ja kehittävät strategista toimintaa ongelmien poistamiseksi. Freiren (1970)* mukaan visuaaliset kuvat ovat yksilöiden kriittisen ajattelun välineitä, joiden avulla he tarkastelevat yhteisöään ja nostavat esille niitä arkielämän sosiaalisia ja poliittisia todellisuuksia, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä. Todellisuuksien ”koodaus” kuvien muotoon saa aikaan liikehdintää lisäämällä tietoisuutta ja rakentaa tästä syntyvää uutta tietoa. Kuvien avulla voidaan siten kouluttaa, inspiroida ja vaikuttaa päätöksiin. (Desyllas 2014, 479.)

Digitarina on yleistynyt yhteisöllisenä, taidelähtöisenä menetelmänä erityisesti 2010-luvulla, tosin Dana Atchley ja Joe Lambert alkoivat kehittää ohjattujen Digitarina (DST) -työpajojen mallia jo 1990-luvun alkupuolella Yhdysvalloissa (Juppi 2012). It-teknologian kehittyminen, saatavuuden ja arkikäyttöön tuleminen yleistymisen ovat lisänneet digitarinoiden käyttöä oman elämän ja elämäkokemusten tarkastelussa ja näkyväksi tekemisessä. Digitarinoita on tehty paitsi henkilökohtaisina, itse omasta elämästä tehtyinä projekteina, myös ryhmien tarinoina ja haastattelujen pohjalta toisten elämäntarinoista. Suomessa digitarinoista terapeutisena ja voimaannuttavana työvälineenä alkaa jo olla kokemusta erilaisissa elämäntilanteissa olevien kanssa. Tampereen kaupungin Netti-Nysse -hankkeessa digitarinoita tekivät muun muassa ikäihmiset ja kehitysvammaiset. Lapin ammattikorkeakoulussa digitarina on vakiintunut osaksi yhteisötyön menetelmiä sosionomikoulutuksessa. Huffin (1998) mukaan sosiaalityöntekijöillä on paljon opittavaa 1900-luvun sosiaalisilta valokuvaajilta. Sosiaalityöntekijät

4. Freire, Paulo (1970) *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum.

voisivat hyödyntää työssään enemmän mediakuuluvuutta ja teknologisia välineitä, kuten internetiä ja videokuvaa. Sen myötä sosiaalityön kuuluvuus ja rooli julkisessa asianajossa voisi vahvistua. Tämä merkitsee haastetta myös sosiaalialan ja sosiaalityön koulutukselle. Opiskelijoiden tulisi jo opiskeluaikana oppia raportoimaan työssään kohtaamisestaan ongelmista ja huolenaiheista eri tavoin, myös kuvin ja äänin. Kyse on uusien kommunikointitapojen löytämisestä sosiaalityössä aikana, jolloin teknologia ja tietoyhteiskunta on vahvimmillaan. (Myös Huff 1998.)

Lähestymistavaltaan digitarina on lähellä terapeutista ja voimauttavaa valokuvausta. Hankkeen työpajoissa digitarinat seurasivat valokuvatyöskentelyä luonnollisena ja syventävänä jatkumona. Ryhmässä ohjattuna tarinallisena menetelmänä digitarinan prosessi alkaa siitä, kun ryhmä valitsee tarinoille yhteisen teeman, josta jokainen luo oman digitarinansa. Tarinan työstäminen etenee kuvien kautta tekstiin ja omaan kertojan ääneen. Kuten valokuvaakin käytettäessä, tässäkin omien tarinoiden tarkastelun tavassa ajalla, kuviin palaamisella ja niiden levollisella katselulla on merkitystä. Digitarinan työstäminen eroaa videoiden ja vimeoiden tekemisestä. Kuvat ovat valokuvia, ei liikkuvaa kuvaa. Tekemisen rytmi mahdollistaa tunnemuistin ja aistien heräämisen. Ryhmässä tarinoita tehtäessä merkityksellinen hetki on tarinoiden jakaminen. Oman tarinan esittäminen tutussakin ryhmässä on hyppy tuntemattomaan. Tästä syystä jo teeman miettimisen vaiheessa on tärkeää nostaa tietoisuutta siitä, kenelle tarina tullaan jakamaan.

Kuva digitarinaprosessista, jossa kaksi sosionomiopiskelijää ohjasi yhden nuoren tarinamatkaa.

2.5 TYÖPAJOJEN KULKU

Pilottihankkeen aikataulu oli rahoituksellisista syistä erittäin tiivis. Se merkitsi sitä, että 12 kuukauden aikana oli suunniteltava ja toteutettava työpajat kolmella eri paikkakunnalla. Kaksi ensimmäistä kuukautta meni hankkeen kuntakäynteissä ja kuntakohtaisessa paikallisessa suunnittelutyössä. Loppukevään 2014 aikana toteutettiin kahden kunnan työpajat, joiden tuotoksia käytiin läpi kesäkuun alussa väliseminaarissa, joka oli nuorten, heidän kanssaan työskentelevien sosiaalialan ammattilaisten, sosiaalityön opiskelijoiden ja ammattikorkeakoulun ja yliopiston työntekijöiden koostamispaikka. Kevään kokeilut auttoivat suuntaamaan syksyllä toteutettua kolmatta pilottia. Tosin rajallinen aikaresurssi ei mahdollistanut esiin nousseisiin muutostarpeisiin vastaamiseen kokonaisuudessaan.

30

Ryhmiiin osallistuvat nuoret olivat varsin eri-ikäisiä ja erilaisissa elämänvaiheissa. Kunnat vastasivat kohderyhmistä, joten periaate oli, että ryhmät koottiin kuntien työntekijöiden tunnistamien tarpeiden mukaan. Yksi nuorten ryhmistä oli keskellä kasvua ja identiteetin rakentamista; toinen vaiheessa, jossa pohditaan itsenäistymistä ja lähtöä maailmaan; ja kolmas juoksemassa kiinni omaa arkeaan. Siten kokeilupilotit rakennettiin kukin omista lähtökohdistaan. Seuraavassa on esitetty esimerkki työpajojen aikataulutuksesta:

ESIMERKKI TYÖPAJOJEN AIKATAULUTUKSESTA

Ensimmäinen työpaja 2pv

- Kuvatyöskentelyyn tutustuminen:
kuvat alkavat siitä mihin sanat loppuvat
- Digitarinaan kiinni pääseminen: aloitus,
yhteinen teema, välitehtävä

Toinen työpaja 2pv

- Henkilökohtaisen digitarinan työstäminen, jakaminen

Jatkotyöskentely

- Yhteisen digitarinan tekeminen

SelfMie-kuvatyöpajoissa aloitustapaamisen jälkeen työskentely alkoi valokuvatyöskentelyllä. Kuvien merkitystä ihmiselle ja tälle ajalle käytiin läpi lyhyesti. Lisäksi pohdittiin suhdetta omaan kuvaan – sitä, miltä tuntuu olla kuvissa ja katsoa omaa kuvaa. Ryhmässä käytiin läpi erilaisia tapoja käyttää valokuvia oman elämän jäsentäjinä: miten eri tavoin omaa itseä, arkea ja elämää voi kuvien kautta jäsentää ja tuoda itselle näkyväksi. Ryhmässä korostettiin oikeutta omiin kuviin ja omiin valintoihin kaikissa harjoituksissa ja myös kuvien jakamisessa ryhmässä. Kuvaharjoitukset lähtivät teemoista, jotka rakentuivat keskusteluissa nuoret tuntevien työntekijöiden kanssa. Ankkurisanoja olivat itse-tunto, uskaltaminen, usko omiin mahdollisuuksiin sekä tulevaisuus, omat valinnat ja omat näyt, visiot. Ensimmäisellä kuvaharjoituksella tutustuttiin työtapaan ja tavoiteltiin hyväksyvää katsetta itseän.

OMAKUVA JOTA VOIN KATSELLA LEVOLLISESTI

Omakekuva

Minä olen tässä. Olen tässä erilaisine puolineni ja ominaisuuksineni. Olen tässä kaikkine tunteineni ja rooleineni. Minä olen tässä ja minulla on lupa katsoa itseäni arvostavasti. Minä riitän.

Kuvaustilanne

Kun olet kuvaaja: Rohkaise ja anna tilaa. Näe kuvattavan ainutkertaisuus ja erityisyys. Harjoittele toimimaan kuvattavan "silminä" kuvaustilanteessa, älä puske äläkä pakota. Ole apuri.

Kun olet kuvattavana: Harjoittele luottamaan kuvaajaan, luota siihen että määräysvalta on sinulla. Sinä päätät, kuvat ovat vain sinun. Leiki ja rohkaistu hakemaan erilaisia puolia itsestäsi.

Keskustele

Keskustele parin kanssa kuvassa olemisen kokemuksistasi ja omien kuvien katselemiseen liittyvistä tunteistasi. Suunnitelkaa yhteistä kuvausprojektianne: missä haluat tulla kuvatuksi, millaisen tunnelman haluat kuviisi, miten pukeudut. Luokaa yhteisellä keskustelulla ymmärrystä toiveista. Siitä on hyvä jatkaa käytännön kuvaamiseen.

Kuvaaminen

Ottakaa paljon kuvia, leikkikää ja hersytelkää. Muista silti kuvaajana vastuullinen tehtäväsi, kommentoi ja kannusta kuvattavaa. Tehkää yhteinen löytöretki kuviin, tutkikaa kuvia yhdessä.

Jokaisella oli oikeus valita, miten itse kuviin asettuu. Jos lähi-kuva ei tuntunut hyvältä ajatukselta, saattoi olla kuvassa etäisenä silhuettina, näyttää profiilinsa, selkänsä tai vaikka pelkän keskisormensa. Se, kuinka hyvin kuvaajan avustavan roolin omaksuminen ja siten perinteisen valtarakenteen purkaminen kuvaustilanteessa onnistuisi näin olemattomalla opastuksella, oli täysi arvoitus. Aikaisempi kokemus valokuvaharjoitusten käyttämisestä sosionomiopiskelijoiden kanssa oli tässä suhteessa myönteinen, mutta heille dialogisuus vuorovaikutuksen tavoitteena on tuttu pyrkimys. Päällimmäiseksi tuntuu, että SelfMie-ryhmistä jäi se, että valtarakenteen purkaminen kuvaustilanteessa onnistui aika hyvin. Tähän vaikutti varmasti paljon se, että osa ryhmistä oli valmiiksi tiiviitä ja keskinäinen solidaarisuus oli suurta. Osassa ryhmistä osallistujien valmiudet tämän tyyppiseen työskentelyyn olivat valmiiksi hyvät.

33

Kuvausharjoituksen jälkeen jokainen sai katsella omia kuviiaan rauhassa omalta tietokoneeltaan. Ensimmäinen katselukokemus oli kaukana levollisesta. Näinä selfie-otosten ylitarjonnan aikoina oli kiinnostavaa huomata, kuinka hauraalla, epävarmalla ja huolestuneella katseella omaa kuvaa katsotaan. On välillä vaikeaa katsoa itseä kohti. Kuvia selatessa ja oman kuvaajaparin kannustuksen avulla myönteinen katse alkoi löytyä. Oman katseen totuttua kuviin jokainen valitsi vähintään yhden kuvan, jonka jakoi ryhmän kanssa. Kuvat heijastettiin valkokankaalle. Ennen yhteistä jakamista ohjeistettiin etsimään lempeää katsetta myös toisten kuviin. Myönteiset kommentit toisten kuvista irtosivat kaikissa ryhmissä helposti. Nuoret näkivät toisissaan paljon hyvää. Itsessä hyvän huomaaminen oli paljon vaikeampaa.

Toisessa tapaamisessa käytetty kuvausharjoitus tavoitteli ajatuksia tulevasta ja rohkaisua uuteen.

ELÄMÄN TÄRKEÄT JUTUT

Sinä olet

Tarvitset kattilan ja patjan
ja vettä. Ja mitä muuta?
Jotain jonka vuoksi nukkua
tai sitten tuijotella kuuta.

Tarvitset katon pääsi päälle
ja seinät. Ja mitä muuta?
Jotain jonka vuoksi herätä,
kun tuuli soittaa pihapuuta.

Ja sinä aivan yksinkertaisesti
tänäänkin hengität.
Jokin elää. Kuulet äänet, monet äänet
kuulet ainakin lähimmät.

Tarvitset lujan päätöksesi,
sen minkä olet tehnytkin –
että täällä minä elän
enkä käännä takaisin.

Ilpo Tiihonen

Mitä ilman en haluaisi elää, mitä ottaisin mukaan ulos maailmaan? Asiat, joista saa turvaa, lohtua, rauhaa, vapautta, varmuutta olla oma itsensä. Pienet ja isot asiat, hetket, tilat, kolot, maisemat, jotka haluan tallettaa turvaksi ja voimaksi itselleni.

Kuvaa omia elämän tärkeitä juttujasi. Jos ne ovat jossain minne et nyt ehdi, mieti, mikä voisi symboloida niitä? Mitä materiaaleja, värejä, valoja ja varjoja niihin liittyy? Leikittele, ota paljon kuvia. Mieti, miten olet itse kuvissa mukana?

Parin kanssa työskennellessäsi kunnioita ihmisen ajatuk-
sia, kuuntele ja toimi vuorollasi apurina.

Harjoitus toteutettiin ja purettiin samoin kuin omakuva-harjoituskin. Muita kuvaharjoituksia olivat muun muassa oman arjen voiman tuojien ja voimansyöjien kuvaaminen. Kuvaustehtävät ja niihin käytetty aika vaihtelivat ryhmäkohtaisesti, koska nuorten ikä ja elämäntilanne eriytyivät. Samojen kuvaustehtävien toteuttaminen ei kaikissa ryhmissä ollut mahdollista eikä mielekästä. Digitarinatyöpajan teemat valikoituivat jokaisessa SelfMie-ryhmässä vähän eri tavalla. Digitarinoiniin sukellettiin esimerkkitarinoiden ja työskentelyidean auki puhumisen kautta. Yhdessä ryhmistä teemaksi valikoitui tulevaisuus, toisessa oma arki ja kolmannessa oman elämän voimantuoajat ja voimansyöjät. Esimerkiksi yhden ryhmän digitarinapaja toteutui näin:

Työpajojen ohjaaja osallistui kaikissa ryhmissä myös kuvatyöskentelyyn. Joissain tapauksissa se johtui kuvausparin puutteesta ja joissain ryhmädynaamisista seikoista. Ohjaaja jakoi myös omia kuviaan ja digitarinansa ryhmäläisten kanssa. Ohjaajan on tärkeää miettiä etukäteen, miten hän osallistuu ryhmään sekä mitä hän itse peittää ja mitä paljastaa. Ainostaan ulkopuolisena ohjeiden antajana ja tarkkailijana on vaikea edistää henkilökohtaisen ja elämänkerrallisen tiedon käsittelyä kuvatyöskentelyn kautta. Ammattiroolin tulee kuitenkin suojata omaa henkilökohtaista. Jostain näiden väliltä ohjaaja miettii perustellusti oman positionsa. Ryhmät olivat keskenään erilaisia ja eri-ikäiset nuoret elivät eri vaihetta nuoruudesta. Myös nuorten osallistumisen tilanne poikkesi. Osa ryhmistä kokoontui ryhmäläisten vapaa-aikana ja osa oli sidoksissa ryhmäläisten toimeentuloon liittyvään toimintaan. Osallistumisen vapaaehtoisuudella on

merkitystä kuvatyöskentelyyn, kuten kaikkeen henkilökohtaisen tarkasteluun. Väkisin ei voi voimauttaa. Kuvatyöskentelyyn kuuluu oleellisena peruslähtökohtana ihmisen kunnioittaminen, oman näkökulman ja omien valintojen oikeutus sekä oikeus päättää, mitä jakaa ryhmälle tai ulkopuolisille. Kuvatyöskentelyyn mukaan lähtemisen tulisi olla vapaaehtoista. Motivointityötä toki täytyy ja kannattaa tehdä ja rohkaisua kaipaavat kaikki.

Ohjaaja arvosti ryhmien tiivyyttä ja ryhmiin kuuluvien nuorten keskinäistä huolenpitoa. Nuorten keskinäinen kunnioitus ja halu tehdä yhdessä olivat jo valmiina olemassa ja vahvistuivat työskentelyn myötä. Ensimmäisten kuvien yhteisen jakamisen jälkeen ryhmät tavallisesti lähentyvät ja saavutetaan niin sanottu the common third –tila, jossa yhdessä toteutettu ja jaettu kokemus vahvistaa ja tiivistää kaikkien osallistujien tasavertaista jäsenyyttä ryhmässä. Puhuttelevaa nuorilla oli aikuisen myönteisen huomion ja katseen tarve. Myönteisellä kuulemisella ja hyvän huomaamisella oli sekä yksilöiden että koko ryhmän kannalta suuri merkitys. Niissä tilanteissa, joissa ohjaaja oli ryhmässä yksin, hän tunsu välillä riittämättömyyttä nimenomaan tämän asian suhteen. Ryhmät olivat paitsi keskenään erilaisia, myös ryhmänä heterogeenisiä. Joiltain osin tekemisen haasteena oli taitojen ja toimintakyvyn hauraus ja vaikeudet keskittyä pitkäjänteiseen työhön.

Suuri kannustaja SelfMie-työpajoissa olivat digijärjestelmäkamerat. Sillä, että arvokkaat kamerat annettiin sen suuremmin varoittelematta nuorten käyttöön, tuntui olevan heille

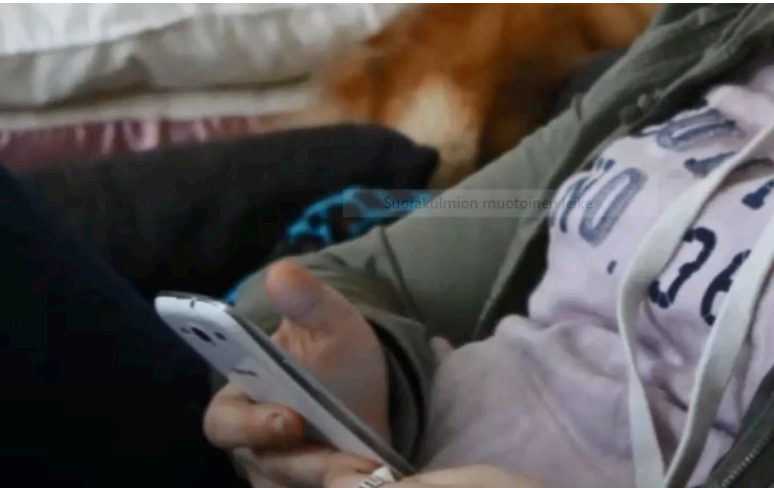
merkitystä. Luottaminen vahvistaa itsetuntoa ja tuottaa halua olla luottamuksen arvoinen. Itse kuvaamisen kannalta omalla puhelimella kuvaaminen voisi olla esimerkiksi arjen kuvaamisessa kätevämpää. Tuttu väline on aina saatavilla, käyttö rutinoitunutta ja kuvien laatu riittävän hyvää. Kuva-työskentelyssä tavoitteena ei ole valokuvataide. *“PhotoTherapy is about photography-as-communication rather than photography-as-art”* (Weiser 2010). Toinen merkittävä väline oli kuvatulostin. Omien kuvien tulostaminen paperiversioiksi ja siten katseltaviksi oli keskeisessä asemassa osassa ryhmistä. Paperikuvien merkitys on käynyt esiin myös muissa yhteyksissä, kuten sosionomiopiskelijoiden kuvatyöskentelyssä. Saattaa olla niin, että digitaalisten ja koneella olevien kuvien aikakaudella paperiset, konkreettiset kuvat ovat arvokkaita. Niistä voi luoda kuvasarjoja, kuvapareja ja kuvakollaaseja. Omien kuvien ja digitarinan säilyttämistä varten osallistujille jaettiin muistitikut.

Osassa SelfMie-ryhmiä paikalliset, nuoret tuntevat ohjaajat osallistuivat pajoihin ja tekivät samat valokuva- ja digitarinaharjoitteet kuin nuoretkin. Osassa ryhmiä ohjaajia ei ollut. Kokemuksen perusteella ei voi sanoa toimintamallien paremmuudesta paljoakaan. Paikallisten työntekijöiden läsnäolo rakensi ryhmän tekemistä ja ilmapiiriä myönteiseen suuntaan ja ohjaajat saivat itsekkin kokemuksen työmenetelmistä. Tutun ohjaajan puuttuminen toisessa ryhmässä taas mahdollisti ehkä kohtaamisen ilman ennakkokäsityksiä. Yhteinen valokuvatyöskentely saattoi muodostua keinoksi luoda nuorten ja heidän kanssaan työskentelevien kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen aivan uusia mahdollisuuksia.

Toista ei voi enää katsoa samoilla silmillä kuin aikaisemmin. Joka tapauksessa työmenetelmien aito levittäminen ja arjeksi tekeminen edellyttää nuorten kanssa työskentelevien syttymistä asiaan. Vaikka työntekijöille järjestettäisiin omia ryhmiä ja he kokemuksensa jälkeen ohjaisivat nuoria elämänsä tarkasteluun ja jäsentämiseen valokuvatyöskentelyn kautta, rohkeutta tarvitaan silti. Onneksi nuorilla, nuorten kanssa työskentelevillä ja ihmisillä ylipäätään on lupa keskeneräisyyteen ja hapuiluun, elämisen ja toisten kanssa olemisen harjoitteluun. Uuden löytäminen on mahdollista.

”Karkulaiset, seikkailijat, lepattelijat, yökköset ja valoonlentäjät saavat aikaan muutoksen muuallakin kuin oman elämänsä linnunradoissa. Unelma karkaamisesta pitää elossa vaikka tietää tosiasiasa olevansa siivetön. Mielessään karkumatkan voi tehdä milloin vain, sujahtaa kotelostaan ja oikoa mären ja takkuiset siipensä, vaikka joutuisi niitä repimäänkin. Vasta karattuaan ymmärtää paremmin lentäviä uskalikkoja.” (Jokisalo 2011.)

"Loppujen lopuksi me vaan
pelataan puhelimilla, chillailaan
- ja vammaillaan..."

40

"Erittäin hitaasti. Yhessä
- niin kuin aina."

S
E
L
F
M
I
E

"Viikonloppuisin me juodaan kaljaa siihen asti, ku poliisi tullee valittamaan"

41

"... Mutta onneksi meillä on pakoauto!"

S
E
L
F
M
I
E

3 Arvioinnin näkökulma

3.1 MONITAHOARVIOINTI JA AINEISTO

Sosiaalialan työmenetelmien kehittämisessä tarvitaan käytännöstä nousevaa tietoa. Sosiaalityön tieto ei perustu yksinomaan tieteelliseen tutkimukseen, eivätkä hallinnon tarvitsemat arviointipalautteet riitä vastaamaan uuden tiedon ja muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin. Niiden rinnalla palvelujen ja työmenetelmien kehittämisessä tarvitaan kansalaisten oman elämän ja arjen kokemuksellista ja ammattilaisten työhön liittyvää havaintoperusteita tietoa. (Kananaja ym. 2008, 237.) Hankkeessa toteutetut pilottikokeilut tarjosivat osaltaan tiedonmuodostuksen areenan, jossa nuorten kokemustietoa voitiin tuottaa ammatillisen asiantuntijatiedon rinnalle. Kokemustieto koostuu yksilöiden, tässä nuorten, tietämyksestä ja asiantuntijuuden ymmärtäen olevan seurausta heidän välittömästä kokemuksestaan (Beresford & Salo 2008, 39). Kokemusasiantuntijuudessa yksilön kokemusta pidetään arvokkaana ja tärkeänä. Asiakkaiden osallisuutta ja kokemusta voitaisiin tosin hyödyntää nykyistä paljon vahvemmin niin palvelujen kuin työmenetelmienkin kehittämisessä. (Vrt. Rose ym. 2010).

Tarkastelemme hankkeessa toteutettuja pilottikokeiluja monitahoarviointina kolmesta toisiinsa kiinnittyvästä suunnasta: nuorten subjektiivisina kokemuksina sekä hanketyöntekijöiden ja hankkeessa mukana olleiden kuntien sosiaalialan ammattilaisten tulkitsemana. Arvioinnin keskeinen

tehtävä on tarkastella hankkeen toiminnan toteutumista sekä sitä, miten nuoren ääntä ja kokemustietoa onnistuttiin nostamaan esiin ja tukemaan yhteisöllisiä ja luovia menetelmiä soveltavassa sosiaalialan työssä.

Monitahoarvioinnin kotipesä on ajattelussa, joka suosii moniarvoisuutta ja erilaisten näkemysten olemassa oloa. Se on saanut vaikutteita niin sanotun ”neljännen sukupolven” vuorovaikutukselliseen ja neuvottelevaan prosessiin perustuvasta arvioinnista (Guba & Lincoln 1989). Suomessa monitahoarviointia on tutkimusotteena ensimmäisten joukossa kehittänyt Pirkko Vartiainen (1994). Vartiainen määrittelee monitahoarvioinnin metodiksi, jossa arvioitavaa kohdetta tarkastellaan eri osapuolten näkökulmasta ja kokonaiskuvaava siitä rakennetaan eri tulokulmista. Osapuolia ovat kaikki ne, joilla on intressejä arvioinnin kohteena olevaan toimintaan, ja saatu tieto perustuu kokemuksiin, joita osapuolilla on toiminnasta. (Vartiainen 2007, 157–160.) Kysymyksessä voivat olla erilaiset arvot ja edut, mutta myös se, että eri osapuolet käytännössä näkevät toiminnasta eri puolia (Martti ym. 2003, 8; Pönkkö 2005, 61).

Tässä arvioinnissa lähtökohtana on eri paikkakunnilla – Inarissa, Kittilässä ja Rovaniemellä – eri toimijoiden – nuorten, hanketyöntekijöiden ja hankkeessa mukana olleiden sosiaalialan ammattilaisten – tuottamana ja tulkitsemana syntynyt tieto. Kiinnostuksen kohteena ovat kontekstisidonnaiset näkökulmat nuorille suunnatun toiminnan luonteesta ja toiminnalla tavoitellun nuorten osallisuuden toteutumisesta.

Keräsimme aineistoa prosessina hankkeen kuluessa. Laadimme toimintaan osallistuville nuorille (n=10) kyselylomakkeen. Haastattelimme hanketoimijoita (n=2) ja paikallisia kuntatoimijoita (n=3). Keräsimme tietoa toiminnan organisoinnista koskien kohderyhmän rekrytointia ja eri toimijoiden hankkeelle asettamia odotuksia ja tavoitteita. Keräsimme tietoa nuorten kokemuksista osallistua toimintaan ja luovien yhteisöllisten menetelmien käytön paikallisista mahdollisuuksista. Tavoittelimme eri puolten esiin nostamista osapuolten arvioimina ja kokemina, jolloin informaation painopisteet muodostuivat erilaisiksi. Nuorilta saadun tiedon painopiste oli heidän kokemuksissaan yhteisöllisten menetelmien käytöstä. Hanketoimijat peilasivat toimintaa sen järjestämisen ja organisoinnin kannalta ja paikalliset kuntatoimijat oman mukana olonsa ja odotustensa näkökulmasta.

45

Koska kysymyksessä on sellaisen nuorille suunnatun toiminnan kehittäminen, josta ei juuri ole olemassa olevaa tietoa, arvokasta on myös ehdollinen ja "keskeneräinen" tieto. Arvioinnin avulla tuotamme tietoa hankkeessa kokeilluista työmenetelmistä, niiden kehittämistarpeista ja jatkossa huomioon otettavista asioista, kun nuorille ollaan suuntaamassa vastaavanlaista toimintaa.

3.2 TOIMINNAN ORGANISOINTI

Hankkeen toiminta koettiin yleisellä tasolla onnistuneeksi niin hanketoimijoiden, paikallisten työntekijöiden kuin nuortenkin taholta otettaessa huomioon hankkeen kesto ja sen myötä toiminnalle asetetut aikarajat. Hanketoimijat kuvasivat hanketta onnistuneeksi pilottihankkeeksi. Kuntien paikalliset työntekijät olivat innostuneita käytetyistä työmenetelmistä ja niiden tarjoamista mahdollisuuksista. Myös nuorten palaute itse toiminnasta oli pääosin positiivista kyselyn tuottaman tiedon ja paikallisilta työntekijöiltä saadun välillisen tiedon perusteella.

Hankkeessa pyrittiin ottamaan huomioon kuntien paikalliset tarpeet kohderyhmän valinnassa ja itse toiminnassa. Toiminnan tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta hankkeen lyhytkestoisuus (yksi vuosi) muodostui kuitenkin merkittävästi haasteeksi ja asetti selkeitä esteitä toiminnan organisoinnille ja hankkeessa toteutettujen toimenpiteiden juurruttamisen mahdollisuuksille. Hankkeen nopeaan etene-
misaikatauluun ja resursseihin liittyviä seikkoja nousi esiin jokaisen kolmen tahon (hanketoimijoiden, kuntatoimijoiden, nuorten) palautteessa.

Nuorten rekrytoinnista vastasivat kuntien paikalliset työntekijät ja onnistuminen rekrytoinnissa vaihteli paikkakunnittain. Nuorten rekrytointia vaikeutti vähäinen etukäteistieto ja -ymmärrys hankkeen sekä itse toiminnan tavoitteista ja konkreettisesta toteutuksesta. Tässä kohden havainnollistui yhtäältä se, ettei tieto kuntaorganisaatioiden sisällä johtavien esimiesten ja ruohonjuuritason työntekijöiden välillä

kulkenut yksiselitteisesti, ja toisaalta se, että tiedotusvaihe hankkeen toiminnasta vaatii aivan erityistä satsausta myös hanketoimijoilta kuntiin päin. Ei liene uutta, että kunnissa tehdään sopimuksia ohi ja yli niiden henkilöiden, jotka varsinaisesti ovat työtä tekemässä. Paikalliset työntekijät kaipasivat parempaa perehdytystä toimintaan hyvissä ajoin ennen sen alkamista, jotta nuoria olisi helpompi houkutella mukaan. Vaikka hanketyöntekijät informoivat osallistuvia työntekijöitä etukäteen, toimintaan oli ollut vaikea houkutella nuoria mukaan, koska paikalliset työntekijät eivät itsekkään olleet tienneet ja siten osanneet kertoa, mitä toiminta tulisi olemaan. Kehittämistoiminta muotoutuu aina omanlaisekseen, joten sen perusluonne on aina yhtä yllätyksellinen. Luovat menetelmät tavallaan pakottavat tietynlaiseen epävarmuuden sietämiseen.

47

Riittävään tiedonsaanti ja perehdytys nähtiin sekä hanketoimijoiden että paikallisten työntekijöiden taholta oleelliseksi asiaksi. Siihen on tärkeää kiinnittää jatkossa vahvemmin huomiota jo pelkästään toimintaan sitoutumisen vuoksi. Myöskään nuorilla ei ollut alkuvaiheessa selkeää käsitystä, minkälaiseen toimintaan he olivat osallistumassa, mikä ilmeni tietynlaisena varauksellisuutena:

"Semi jees": Ku mä eka luulin, että meidän pitää ottaa kuvia omista naamoistamme." (Nuori)

"Aluksi ehkä hieman ärsytti, kun ei tiennyt ns. "mitä on luvassa", mutta loppujen lopuksi hyvä fiilis." (Nuori)

”Kun minua pyydettiin mukaan SelfMie -työpajaan mietin mistä on kyse, otetaanko selfieitä? Mietin onko se jotain kornia amerikkalaista psykologia/itsehoito- hömppää. En viitsinyt kertoa kellekkään osallistumisestani, koska ajattelin että ne luulee että mulla on jotain mielenterveysongelmia tai että oon tosi itserakas ku haluan ottaa itsestäni kuvia. Valokuvaaminen on kuitenkin minulle yksi rakkaimpia harrastuksia.” (Nuori)

Nopea eteneminen vaikeutti nuorten orientoitumista toimintaan. Yhdessä pilottikokeilussa työskentely toteutui kahdella eri kerralla. Aloitustapaamisen jälkeen toiminta alkoi jo seuraavalla viikolla, minkä vuoksi työntekijä koki, että nuoret eivät ehtineet valmistautua työskentelyyn. Toisella työskentelykerralla he olivat jo valmiimpia. Toisessa pilottikokeilussa kuvapaja toteutettiin yhden viikonlopun aikana ja digitarinat parin viikon päästä muutaman päivän aikana. Täällä työntekijät kokivat, että aloituksen ja itse toiminnan saumattomampi yhteensovittaminen sisällöllisesti voisi valmistaa nuoria paremmin itse toimintaan. Kolmannessa pilottikokeilussa työpajat toteutettiin muutamina päivinä iltaisin. Ennen varsinaisen toiminnan aloittamista, hanketoimijat kävivät tutustumiskäynnillä hankkeeseen osallistuvissa kunnissa. Käynnillään he esittelivät hanketta ja kartoittivat kuntien tarpeita.

Toiminnan lyhyt kesto ja vaateet toteuttaa työpajat tiiviissä aikataulussa edellyttivät sitä, että toimijoiden työnjako, vastuut ja tehtäväkuvat olivat selkeät. Tähän ei kaikilta osin päästy. Hanketoimijoissa ja paikallisissa työntekijöissä tapahtui henkilövaihdoksia lyhyellä varoitusajalla, mikä muutti suunniteltuja vastuita ja työnjakoa. Keväällä 2014 toteutetuissa työpajoissa

eri henkilöt vetivät Selfmie-työpajojen aloitus- ja lopetustapaamiset kuin itse kuvatyöpajatoiminnan. Yhdellä paikkakunnalla aloitustapaamiseen sisällytettiin myös terveystapaamista, joka oli kirjattu hankkeen tavoitteisiin.

Aloitus- ja lopetuskerrat koettiin sisältönsä vuoksi irralliseksi työpajatyöskentelystä ja myös kesken prosessin vaihtuvien toimijoiden vuoksi. Paikalliset työntekijät pitivät mahdollisena kehittää toimintaa, jos huomio kiinnitetään aloitus- ja lopetuskerran sekä itse kuvatyöskentelyn yhtenäiseen sisältöön. Myös hanketoimijat kannattivat tätä ja huomion kiinnittämistä myös siihen, että toimijat pysyvät samoina. Itse asiassa hanketoimijoiden alkuperäinen toive oli ollut tämän kaltainen, mutta hankkeen henkilöstöresurssit eivät olleet sitä mahdollistaneet. Syksyllä 2014 toteutetussa pilottikokeilussa nuorten toimintaa ohjaavat toimijat pysyivät samoina alusta loppuun saakka.

Hankkeen toteutukseen vaikutti se, että toiminnan tavoitteista ei vallinnut täysin yhteistä käsitystä ja ymmärrystä eri toimijoiden välillä. Hanketyöntekijöiden mukaan hankehakemukseen kirjatut tavoitteet ohjasivat toimintaa, mutta kaikki toteutustavat eivät sopineet paikkakuntien tarpeisiin. He kuvasivat hanketta pilottihankkeeksi, jossa kokeiltiin toiminnallisten menetelmien käyttöä sosiaalialan työssä. Hanketoimijoiden mukaan tavoitteena oli myös nuorten kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen ja työntekijöiden kouluttaminen työmenetelmien käyttöön. Paikalliset työntekijät kokivat, että vasta hankkeen loppuvaiheessa he ymmärsivät, mitä menetelmien avulla tehdään ja mihin niillä

pyritään. Tiedon puute vaikeutti myös paikallisten toimijoiden omaa sitoutumista, koska konkreettisesta toiminnasta ei ollut tarpeeksi tietoa. Tämän vuoksi toiminnan koettiin jääneen osin pinnalliseksi.

Hanke toteutettiin eri kunnissa eri osallistujakokoonpanoilla. Osassa kuntia paikallisia työntekijöitä osallistui Selfmie-työpajatyöskentelyyn; he tekivät digitarinan ja valokuvasivat. Yhdellä paikkakunnista työskentelyyn osallistui nuorten ja kaupungin työntekijän lisäksi kaksi opiskelijaa sekä hankkeen työntekijä. Yhdellä paikkakunnalla työntekijä osallistui aloitustapaamiseen, jossa hän sai tietoa hankkeen toiminnasta ja sen tarkoituksesta.

Itse Selfmie-työpajojen toteuttaminen onnistui, mutta nopeasta aikataulusta johtuen kokonaisuus näyttäytyi jäsentymättömänä ja jossain määrin pinnallisena raapaisuna. Koska paikalliset työntekijät eivät pystyneet perehtymään toimintaan ajoissa, he eivät myöskään voineet valmistaa nuoria tulevaan toimintaan. Pitkäjänteinen ja huolellinen valmistautuminen koettiin jatkossa tarpeelliseksi niin hanketoimijoiden, paikallisten työntekijöiden kuin nuortenkin puolesta.

3.3 SELFMIE-TYÖPAJOJEN TOTEUTUS NUORTEN ÄÄNEN JA KOKEMUSTIEDON ESIINTUOJANA

Selfmie-työpajoissa sovelletuista työmenetelmistä saatiin rohkaisevaa palautetta nuorilta, paikallisilta työntekijöiltä ja hanketoimijoilta. Hanketoimijoiden mukaan keskeistä oli selvittää, toimivatko hankkeessa käytetyt taidelähtöiset menetelmät ja olisiko niistä hyötyä nuorten äänen esiintuomisessa ja kuuluviin saattamisessa. Menetelmien avulla koettiin saavan kuuluviin nuorten autenttista ääntä ja heidän itsensä sanoittamaa asiantuntijuutta.

”Nuoret innostuivat toiminnasta tosi paljon... se oli jymymenestys” (Paikallinen työntekijä)

Hankkeessa käytetyt työmenetelmät koettiin hanketoimijoiden puolesta yhtenä mahdollisuutena saattaa nuorten ääntä kuuluviin. He näkivät, että mahdollisesti myös muilla taidelähtöisillä menetelmillä voitaisiin tukea nuorten osallisuutta ja kokemusasiantuntijuutta ja että ne voisivat hanketoiminnan jatkuessa jopa nousta kuntien omista ideoista ja tarpeista. Hankkeessa käytetyt työmenetelmät, digitarina ja voimauttava valokuvaus, valikoituivat kokeiltaviksi menetelmiksi osittain hanketoimijoiden osaamisen myötä ja osittain pohjaten menetelmien tämänhetkiseen suosioon ja hyviin tuloksiin eri toimintakentillä. Hanketoimijat suhtautuvat kuitenkin kriittisesti siihen, että lyhyen hankkeen aikana oltaisi suoranaisesti siirretty nuorten kokemustietoutta kuntien päättäjien tietoisuuteen.

Nuoret kokivat työmenetelmät pääosin hyväksi. He arvioivat, että digitarina ja valokuvaus ovat hyviä nuorten äänen kuuluviin saattamisessa, koska nuoret innostuvat niistä ja lähtevät mukaan niihin.

”Etenkin hieman avoimemmat nuoret voivat innostua, mutta näköjään hiljaisemmistakin irtoaa jotain, kun saa rauhassa/kaverin kanssa kuvailla ja tehdä. Nuorten kiinnostuksen kohteet tulevat kyllä esiin.” (Nuori)

*”Mukavaa kun en ole aiemmin tehnyt mitään vastaavaa.”
”Valokuvien avulla sai tuoda esiin tärkeitä asioita. Kuvien avulla voi tuoda paljon asioita esiin (sekä hyviä että huonoja).” (Nuori)*

”Oli tosi kiva olla tässä selfmie jutussa” (Nuori)

52

Toisaalta nuoret toivat esiin myös kriittisiä äänenpainoja ja vastapuhetta. Kaikki eivät kokeneet toiminnallisia menetelmiä mielekkäänä ja joissakin nuorten kommenteissa tuotiin esille näkemyksiä, että toiminnassa oli pakotettu olemaan mukana.

”Itseäni ärsytti hieman aluksi se, että ryhmäytykseen käytetyt leikit ja työkalut olivat tälle ryhmälle ehkä hieman liian lapsellisia; tuli lähinnä vaivautunut olo, kun porukkaa nolotti, kun eivät osanneet heittäytyä leikkiin.” (Nuori)

”Ihan turhaa!” (Nuori)

”Koska pakotettiin olemaan täällä” (Nuori)

Hanketoimijat ja paikalliset työntekijät kokivat, että aikaa olisi tarvittu enemmän, jotta toiminnalla olisi mahdollista mennä ”syvemmälle” ja saavuttaa enemmän. Hanketoimijoiden mukaan, jos aikaa ja resursseja olisi enemmän, toimintaa voisi kehittää paremmin ja keskittyä enemmän siihen, miten nuorten ääntä saataisiin vietyä osaksi päätöksentekoa. Tässä yhteydessä hanketoimijat nostavat esiin, kuinka hankkeen rakenne täytyisi ehkä olla toisenlainen, jotta nuorten tarinoista nousisi suoraan jotain sellaista, mihin palvelujärjestelmä voisi puuttua parantaakseen nuorten oloja.

Hanketoimijat ja paikalliset työntekijät kokivat käytetyt työmenetelmät hyväksi välineiksi nuorten osallisuuden tukemiseen, nuorten itsetutkiskeluun ja itsensä sanoittamiseen. Digitarinoissa ja valokuvauksessa korostui nuoren vapaus ajatuksille ja oman tilanteensa pohdiskelulle sekä itsensä tutkiskeluun positiivisessa ilmapiirissä. Menetelmät myös mahdollistivat nuorelle oman tilanteensa ja itsensä näkemisen eri näkökulmista, kun esimerkiksi digitarinoita tehtiin yhdessä muiden kanssa, tuotokset jaettiin ja esitettiin toisille ryhmässä. Ryhmissä korostui nuoren oikeus omaan ääneen ja omaan näkökulmaan sekä oikeus ja vapaus sanoittaa itse omaa elämää. Nuorten kokemusta digitarinoista sanoittavat kommentit: *”Ihan ykköstä!”* *”Aihe oli vapaa, pystyi valitsemaan kuvia ja täydentämään sanoilla asiaansa”*

53

Käytetyistä työmenetelmistä nähtiin olevan hyötyjä sekä nuorille että nuorten kanssa toimiville työntekijöille. Hanketoimijat korostivat sen tarpeellisuutta, että työntekijöillä on keinoja kohdata nuoria ja ylipäänsä asiakkaita myös muilla

tavoin kuin puheen avulla. Hanketoimijoiden ja paikallisten työntekijöiden mukaan nuorilta saatava informaatio oli tämän kaltaisessa toiminnassa myös erilaista kuin vain keskustelemalla esiin saatu.

"...työntekijän näkökulmasta, niin se informaatio mitä saat toisen ihmisen elämästä... mitä se sulle kertoo näillä tavoilla, niin on erilaista ja avaa uusia näkökulmia myös työntekijälle..."
(Hanketoimija)

Paikalliset työntekijät ja nuoret kokivat, että menetelmien hyöty oli myös niiden voimaannuttavassa vaikutuksessa.

"Monelle tytölle täysin uusi asia melkein että niitä kehuaan... jotain heräs siinä kun ohjaajat esimerkiksi kehui nuoria kuvauksien yhteydessä" (Paikallinen työntekijä)

54

No, mites sitten koit valokuvatyöskentelyn?

"Ihan ykköstä! ...koska meitä kannustettiin kokoajan." (Nuori)
Oisko sinusta hyvä järjestää tämmöstä toimintaa uuestaan muillekki?

"Olisi. ...koska se inspiroi nuoria." (Nuori)

Hanketoimijat korostivat, että taidelähtöisten menetelmien työskentelyssä ei ole suotavaa pakottaa ketään osallistumaan. He kokivat, että menetelmät eivät toimi, jos nuori on esimerkiksi pakotettu osallistumaan tai hänen vapauttaan ilmaista itseään rajoitetaan jollakin tavalla. Hanketoimijoiden mukaan on äärimmäisen tärkeää, että nuorella on valta itsellään. Vapaaehtoisuus on toiminnan ydin ja se, että nuori

saa paljastaa ja peittää niin paljon kuin itse haluaa. Myöskään jakamisen pakkoa ei saa olla. Aivan samasta asiasta kertoi myös yhden nuoren vastaus kyselyyn, kun hän kuvaili koko toimintaa surkeaksi ja perusteli sitä sillä, että hän oli vasten tahtoaan joutunut osallistumaan. Yhdellä paikkakunnista hanketoiminnan nuoret olivat nuorisopajan nuoria, joilla oli velvollisuus osallistua pajatoimintaan. Tästä syystä nuori saattoi kokea olevansa pakotettu toimintaan, vaikka käytettyjen menetelmien puolelta ei pakkoa ollut.

*No, miten sitten koit digitarinan ja valokuvaustyöskentelyn?
"Ihan turhaa" "Koska pakotettiin olemaan täällä" (Nuori)*

Yksi toiminnan myötä jäsentynyt tieto nuorten kokemusmaailmasta koski luottamusta. Yhtäältä kysymys oli luottamuksesta aikuisiin ja toisaalta luottamuksesta siihen, ettei itsestä luotu tallenne (digitarina) leviä oman hallinnan ulkopuolelle ja esimerkiksi nuoren tahtomattaan Internetiin. Yhden paikkakunnan nuorten palautteessa nousi esiin se, kuinka nuoret eivät yleisesti ottaen oikein luota aikuisiin. Tämän lisäksi jokaisella kolmella paikkakunnalla, jossa menetelmätyöskentelyä järjestettiin, oli hanketoimijoiden mukaan havaittavissa, kuinka varovaisia nuoret olivat siinä, että oli varmasti heidän itsensä hallittavissa, mitä nauhoitetuille ja kuvatulle materiaalille tapahtui. Esimerkiksi yhdellä paikkakunnalla nuoret eivät missään tapauksessa hyväksyneet ryhmäkeskustelun nauhoittamista. Nuoret kokivat, että nauhoitetussa tilanteessa he eivät keskustelisi enää niin avoimesti asioista.

Luottamuksen rakentumisen tärkeyttä korostettiin kaikkien toimijoiden puolelta. Luottamus aikuisiin ja luottamus ryhmään mahdollisti menetelmien käytössä oman itsensä avaamisen.

”Ryhmässä oli hyvä henki ja muiden kuvien katselu loi luottamusta niin, että uskalsi näyttää omansa” (Nuori)

”...todella otollinen porukka pajanuoret tällaiselle työlle on... mutta vaativat toisaalta enemmän aikaa siihen että nuoret ottavat vakavissaan tämän asian, että luottavat siihen että aikuiset jotka tulevat sinne tämän asian kanssa ovat vakavissaan sen kanssa.” (Paikallinen työntekijä)

Nuorten haastatteluissa ilmeni, kuinka nuoret kokivat, että heitä usein leimataan aikuisten ja muiden nuorten toimesta. Myös hanketoimijat kokivat, että nuoriin liittyy paljon ulkopäin tulevaa määrittelyä. Hanketoimijat korostivatkin, että hankkeessa käytettyjen menetelmien rikkaus piilee juuri siinä, ettei niissä tapahdu ulkopuolista määrittelyä, vaan nuori itse saa tehdä valintoja ja rajata työtään, näyttää itseltään sellaista, mikä on hänelle itselle merkityksellistä, toisin sanoen sanoittaa itse omaa elämäänsä. Samassa nuoret myös tarkastelevat itseään ja tilannettaan. Hanketoimija totesikin haastattelussa, että juuri tässä on tavallaan hankkeessa kokeillun toiminnan ajatus, eli nuori luo itse omaa tarinaa ja vahvistuu siitä.

3.4 TOIMINNAN PAIKALLINEN INTEGROIMINEN

Yksi hankkeen tavoitteista liittyi toiminnan integroimiseen osaksi paikallista sosiaalityötä. Toiminnan integroitumisen selkeänä ehtona oli se, miten paikalliset työntekijät olivat toiminnassa mukana. Niillä paikkakunnilla, joissa paikalliset työntekijät eivät olleet mukana toiminnassa, edellytykset toiminnan jatkuvuudelle osoittautuivat heikoiksi. Uudentyyppisen toiminnan juurruttamisen näkökulmasta kunta-toimijoiden integroiminen kehittämishankkeisiin jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on keskeinen elementti. Näin toiminta kohdentuisi paremmin palvelemaan paikallisia tarpeita, jotka voitaisiin ottaa huomioon jo toimintaa suunniteltaessa. Paikallisten toimijoiden varhainen mukaan ottaminen mahdollistaa myös heidän riittävän tiedottamisen tulevasta toiminnasta ja siten valmistaa heidät ja heidän kautta myös kohderyhmän paremmin itse toiminnalle.

57

Hanketoimijoiden haastattelussa korostettiin, että hankkeen jälkeenkin jää edelleen tavoitteeksi, miten erilaisista taidelähtöisistä työtavoista tulisi arkista työtä kunnissa ja sosiaalityön kentällä. Taidelähtöisten menetelmien integroimiselle kuntien sosiaalityöhön nähtiin tarvetta paikallisten työntekijöiden puolelta. Toiminnassa mukana olleet paikalliset työntekijät ikään kuin havahtuivat niihin mahdollisuuksiin, mitä toiminta voisi tuoda mukanaan. Hankkeessa käytetyt taidelähtöiset menetelmät, voimauttava valokuvaus ja digitarinat, saivat kannatusta kunnissa ja niihin suuntautuvaan jatkokoulutukseen koettiin tarvetta pilottikunnissa.

Haastatteluissa nousi esiin, että esteet uusien työmenetelmien käytölle kunnissa ja niiden sosiaalityössä eivät ole taloudelliset tai ajankäytölliset, vaan tiedon puute ja perinteisten työskentelytapojen juurtuneisuus. Tähän nähtiin sekä hanketyöntekijöiden että paikallisten työntekijöiden puolelta mahdollisuus vaikuttaa menetelmäkoulutuksella ja niiden käyttöönottoa tukemalla.

Hanketoimijat esittivät haastattelussa mahdollisia suuntia jatkohankkeelle. Yhden ajatuksen mukaan toiminta keskittyisi paikallisten työntekijöiden koulutukseen. Toinen ajatus liittyi siihen, että koulutus suunnattaisiin aluksi paikallisille työntekijöille ja nuoret otettaisiin mukaan toimintaan vasta myöhemmin. Potentiaali nähtiin siinä, että toiminnan koulutus ja siihen rohkaisu kohdentuisivat juuri paikallisiin työntekijöihin, koska sen myötä nähtiin mahdollisuus toiminnan integroitumiseen laajasti paikalliseen työskentelyyn. Ajateltiin, että tällaisia menetelmiä olisi mahdollista liittää useissa eri sosiaalialan tehtävissä vaikka pienestikin omaan työhönsä ja työotteeseensa.

Mahdollisessa jatkohankkeessa toiminta voisi olla esimerkiksi monimuotokoulutusta kohdennettuna paikallisille työntekijöille. Toiminta olisi tärkeää järjestää nykyistä pidemmällä aikajänteellä ja se voisi tapahtua alueellisesti jaoteltuina koulutusryhminä. Toisin sanoen yhteisesti sovitulle paikakunnille saapuisi säännöllisin väliajoin lähikuntien työntekijöitä koulutukseen. Pidempiaikaisessa koulutuksessa paikalliset työntekijät saisivat tietoa eri työmenetelmistä ja rohkaisua käyttää niitä työssään nuorten kanssa.

Mahdollisuus perehtyä uusiin työmenetelmiin voisi myös vastata paikallisten työntekijöiden toiveeseen siitä, että menetelmillä päästäisiin ”syvemmälle” nuorten asioissa, eikä toiminta lyhyen aikajakson vuoksi jäisi niin pintapuoleiseksi. Hankkeen tapahtunutta toimintaa kuvailtiin ilmentäneen osittain nuorten epäileväisyys hankkeeseen ja ennalta tuntemattomiin hanketoimijoihin. Jännitteet ja epäilyt siitä, että ”mitäköhän tässä meistä taas halutaan”, olisi mahdollista purkaa luontaisesti tuttujen työntekijöiden järjestämällä pidempiaikaisella toiminnalla.

Yhdellä paikkakunnista, jossa kohderyhmänä olivat paja-työnuoret, päädyttiin ratkaisuun, että paikalliset työntekijät (pajaohjaajat) eivät osallistuneet mukaan toimintaan, jotta he eivät olisi nuorten itseilmaisun esteenä. Koska hankkeessa ei ollut riittävästi aikaa perehdyttää ensin paikallisia ohjaajia menetelmiin ja toiminnan tavoitteisiin, nähtiin sekä hanketoimijoiden että kyseisen paikkakunnan paikallisen työntekijöiden puolelta hyvänä ratkaisuna se, ettei ohjaajia otettu mukaan toimintaan. Ajateltiin, että ohjaajat olisivat todennäköisesti rajoittaneet nuorten itseilmaisua ja itsemääräämisoikeutta, minkä vapaus taas oli itse menetelmien keskiössä. Ratkaisuna tilanteeseen nähtiin se, että pajaohjaajat tulisi mahdollisessa jatkohankkeessa kouluttaa ensin tietoiseksi työmenetelmistä ja toiminnan tavoitteista, jotta he osaisivat toimia nuorten kanssa menetelmien edellyttämällä tavalla. Kyseisellä paikkakunnalla ei nyt tässä tilanteessa luonnollisestikaan nähty edellytyksiä toiminnan jatkamiselle, koska ohjaajat eivät olleet tutustuneet menetelmiin toiminnan aikana.

Yhdellä paikkakunnista, jossa nuoret olivat nuorisotalon nuoria, ei tällaista vaaraa itsemääräämisoikeuden ja itse-ilmaisuuden esteenä olemisesta koettu johtuen erityyppisestä nuorten kohderyhmästä. Tästä huolimatta myös tällä paikkakunnalla koettiin, että paremmasta perehdytyksestä työntekijöille ennen toiminnan alkua olisi ollut hyötyä. Paikalliset työntekijät muun muassa totesivat, että toiminnan hyöty nuorille olisi suurempi, jos he nyt pääsisivät tekemään hankkeen uudestaan. Kyseisellä paikkakunnalla toiminta pystyi integroitumaan osaksi paikallista työtä toimintaan mukaan osallistuneiden työntekijöiden myötä. He totesivat, että menetelmien avulla pystyi näkemään, kuinka nuorten itsensä jäsentämisessä tapahtui jotakin. Yksi haastatelluista paikallisista työntekijöistä esimerkiksi totesi *”kyllä siellä nuorten päässä jotakin liikahti”*.

60

Yhdellä pilottikokeilun paikkakunnista paikalliset työntekijät aikoivat käyttää digitarinaa ja voimauttavaa valokuvausta jatkossa ja suunnittelivat menevän ”syvemmälle” niissä ajan kanssa. He ideoivat kohdentavansa resurssinsa menetelmätyöskentelyssä yhteen nuoreen kerrallaan. Vaikkakin toiminta kyseisellä paikkakunnalla nivoutui osaksi olemassa olevaa palvelujärjestelmää toimintaan osallistuneiden työntekijöiden osalta, he toivoivat, että toiminta olisi saanut tästä huolimatta jatkoa. He kokivat tarvitsevansa rohkaisua ja tukea menetelmien käytössä ja tähän tarpeeseen toivoivat jatkohanketta.

#LapinHienotMaisematOsaz

Ihan helekatin pitkät kävelytiet

4 Lopuksi – kokeilemisen merkityksiä kuvallisten työmenetelmien kehittämisessä nuorten kanssa tehtävässä työssä

Sociopolis-yhteistyöverkostossa toteutettu Nuoret kokemusasiantuntijoina – Tarinasta totta! -hanke tarjosi puutteistaan huolimatta pienimuotoisen kokeilemisen areenan sosiaalialan kuvallisten työmenetelmien kehittämiseksi nuorten kanssa tehtävässä työssä. Lisäksi se antoi sosionomi- ja sosiaalityöntekijäopiskelijoille käytäntöihin kiinnittävän mahdollisuuden opintojen suorittamiseen ja siten oman osaamisen vahvistamiseen. Kokonaisuudessaan kokeilu tuki hankkeen hypoteesia siitä, että yhteisöllisille ja taidelähtöisille sosiaalialan työmenetelmille ja palveluille on sija nuorten kanssa tehtävässä työssä.

Kokeilu osoitti, että kuvallisella työskentelyllä voidaan rakentaa moniulotteista kokemuksellista, tiedollista ja tunteisiin kiinnittyvää todellisuutta, joka ei ole sellaisenaan sanoin tavoitettavissa. Kuvat tekevät näkyväksi sitä, miten nuoret muodostavat käsityksiä itsestään ja elämästään osana arjen

ympäristöään ja paikallisyhteisöään. Valokuva- ja digitarinatyöskentelyä voidaan käyttää sekä nuoren henkilökohtaisen osallisuuden vahvistamisessa ja voimaantumisprosessissa että kansalaisvaikuttamiseen suuntautuvassa palvelujen kehittämisessä. Hankkeen ajallisesta jännteestä johtuen valokuva- ja digitarinatyöpajat kohdentuivat ensin mainittuun tavoitteeseen.

Pilottihanke herätti kuitenkin monia jatkokysymyksiä siitä, millaisia mahdollisuuksia valokuva- ja digitarinatyöskentely työmenetelminä tarjoavat nuorten kanssa tehtävässä työssä. Voisivatko nämä yhteisölliset ja taidelähtöiset työmenetelmät tukea vahvemmin nuorten tiedon ja kokemuksen kuuntelemista erilaisissa sosiaalialan ammatillisissa kohtaamisissa? Tarjoaisivatko ne toisin toteutettuna henkilökohtaisen kertomuksen työstämisen lisäksi myös kansalaisvaikuttamisen väylän? Näin toteutuessaan henkilökohtaisesta tarinasta voisi olla hyötyä muille samankaltaisessa tilanteessa oleville, heidän läheisilleen ja ammattilaisille. Sosiaalityön tutkimuksessa on tutkimusperusteista näyttöä sille, että vertaisryhmien yhteisöllisissä suhteissa tehdyt tuotokset ja kannanotot, jotka voivat hyödyttää toisia, voivat myös vahvistaa toimijoiden omaa hyvinvointia ja omanarvontuntoa (esim. Hokkanen ym. 2015; Nikupeteri & Laitinen 2013).

Samalla kokeilu muistutti siitä, että valokuvauksen ja digitarinoin toteutetut vaikuttamisprojektit – suuntautuivatpa ne sitten nuoren omaan elämään tai palveluihin ja niiden kehittämiseen – vaativat huolellista suunnittelua, monialaista yhteistyötä toimijoiden kesken, pohdittua osallistujien

rekrytointia ja riittävää resursointia ja aikajännettä. Nuoren elämäntilanne, elämisen ympäristö ja sen kulttuuriset koodit vaikuttavat siihen, millaiset asiat ylipäättään voivat aset-
tua käsiteltäviksi, miten niitä voidaan tarkastella yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä ja miten prosessissa syntyvää tietoa voidaan käyttää laajemmin.

Tämä julkaisu sisältää niiden nuorten äänen ja tiedon, jotka halusivat antaa tuotoksensa julkiseen käyttöön. Tämä ei ole itsestään selvyyt. Haavoittuvissa ja herkässä elämäntilanteissa olevien nuorten omaa elämää ja kokemusta hyödyntävä tiedon tuottaminen palvelujen ja työmenetelmien kehittämisen tueksi vaatii erityistä sensitiivisyyttä. Nuorten ääni ja kokemustieto eivät ole pelkästään kokemusasiantuntijatietoa, jota tutkija, päättäjät tai sosiaalityöntekijä voi hyödyntää, vaan ne ovat myös nuoren omaa kokemustietoa, jonka kautta nuori rakentaa omaa minuuttaan ja elämäänsä. Siksi tärkeäksi huomioon otettavaksi asiaksi nousee niiden reuna-
ehtojen tunnistaminen, joissa työmenetelmiin kohdentuvaa kokeilevaa kehittämistä ja siihen nivoutuvaa tiedontuottamista voidaan tehdä.

Visuaaliset työmenetelmät ovat analyttisiä työkaluja, joilla on mahdollista herättää monitasoista ymmärrystä niin osallistujissa kuin valmiiden töiden katselijoissakin. Samalla ne haastavat perinteisten työkäytäntöjen toisin katsomiseen: millaisia toisin tekemisen mahdollisuuksia vakiintuneisiin toimintakäytäntöihin sisältyy? Voisivatko nämä työmenetelmät tarjota tasa-arvoisuutta tavoittelevan ja dialogisuutta vahvistavan tilan asiakkaiden ja työntekijöiden kohtaamiselle

laajemminkin kuin vain kolmannen sektorin palvelujen ja kansalaisosallisuuden kehittämisessä? Jos työntekijä tunnistaa asiakkaan kertomuksen, se voi synnyttää aitoa dialogia, joka mahdollistaa asiakaslähtöisen ja -keskeisen työskentelyn, jossa eri toimijoiden roolit, asema ja paikka tulevat avoimesti määritellyiksi. Dialogisuus sisältää osallistujien vastavuoroisen ja tasa-arvoisen suhteen, mikä vaatii asiantuntijuuden ehkä aikaisempaa avoimempaa jakamista. (Esim. Holmesland ym. 2010.)

"Minulle oli olemassa kaksi maailmaa, joiden välillä oli selkeä raja. Toinen maailma oli se, jossa kaikki näytti hyvältä. Toinen maailma oli se, jossa minä elin."

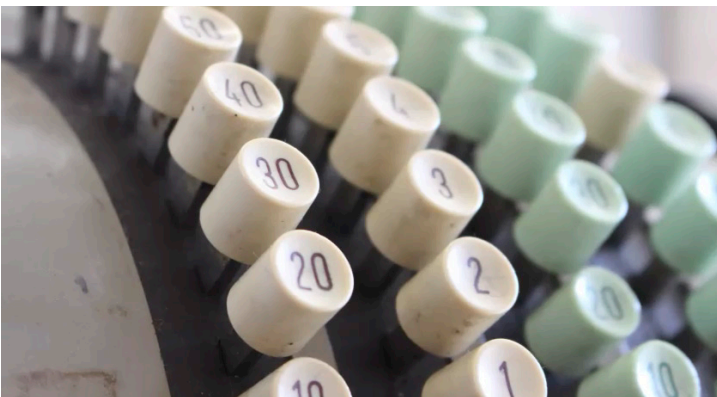
"Monta kertaa olen löytänyt itseni tilanteesta,
jossa minun on pakko valita, lopetanko kasvamisen
vai kasvanko ja mihin suuntaan."

"Luonto ja etenkin
kotimaiset
antavat minulle
tilaa hengittää
ja vain olla."

69

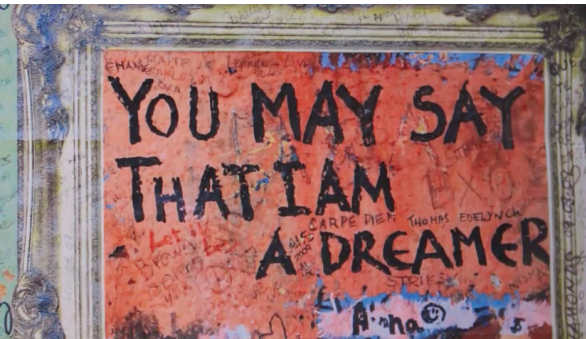
"Olen suht nuori henkilö ... ja tulevat vuosikymmenet ovat minulle aikalailta hämärän peitossa. Enemmän oon keskittynyt nykyhetkeen ja menneisyyteen, joten vaikka 40-, 50-, 60-vuotiaan minun elämä kuulostaa tosi utopistiselta enkä voi, osaa edes kuvitella, mitä niin kaukana tulevaisuudessa elämäni pitäis sisällään."

"Täällä Lapissa asuminen on ollu tähän asti tosi mukavaa, mutta en oikein tiitä – minä en oo oikein vieläkään, tai en oo moniin vuosiin tuntenu olevani kotona oikein missään. Minä toivoisin tulevaisuudelta, että minä löytäisin itselleni jostain oman kodin. Sen ei välttämättä tarvitse olla mikään omistusasunto tai muuta tämmöistä, mutta enemmänkin se tunne, että nyt mä oon kotona ja voin rauhoittua siihen paikalleni ja tuntea oloni hyväksi."

70

"Vaikka tulevaisuus välillä näyttäisikin vähän ankealta ja sellaiselta arveluttavalta, etten tiedä, mitä sieltä pitäis odottaa vai voiko odottaa yhtään mitään, niin minussa on kuitenkin sellasta pientä unelmoiijan vikaa. Että haaveilu ja oma mielikuvitus on sellasia asioita, jotka pitää selväjärkisenä."

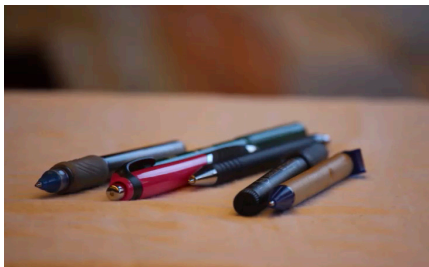
S
E
L
M
I
E

"Pitkään oon ollu vähän hakoteilla tässä elämässä varsinkin tulevaisuuden ajattelussa. Mää tiän, että mä tarvitsen siinä vielä jonkin verran apua, että pärjäisin tässä elämässä. Jonkun laittamaan ruostuneet ketjut paikoilleen niin sanotusti, jotta matka voi jatkua."

71

"Tää viimeinen kuva symbolisoi sitä, miten mulla on käsissäni ne tietyt välineet, joilla mun on pakko pelata. Ja vaikka kuin paljon muut auttaisi mua ja antaisi mulle näitä välineitä, joilla kirjoittaa tätä omaa tarinaa, niin mun täytyy loppujen lopuksi olla itse se, joka sen kirjoittaa eikä kukaan muu."

S
E
L
F
M
I
E

Lähteet

Beresford, Peter & Salo, Markku (2008) Kokemuksen muodonmuutos. Kohti palveluiden käyttäjien omaa tutkimustoimintaa. Pori: Mielenterveyden keskusliitto.

Burles, Meredith & Roanne, Thomas (2013) "But they're happening to you at the wrong time" Exploring young adult women's reflections on serious illness through photovoice. *Qualitative Social Work* 12 (5), 671–688.

Collier, John Jr. & Collier, Malcom (1989) *Visual anthropology. Photography as a Research Method*. Albuquerque: University of New Mexico Press.

Dennett, Terry (2013) Jo Spence's camera therapy: Personal therapeutic photography as a response to adversity. Teoksessa Del Loewenthal (ed.) *Phototherapy and Therapeutic Photography in a Digital Age*. London and New York: Routledge, 31–39.

Desyllas, Moshoula Capous (2014) Using photovoice with sex workers: The power of art, agency and resistance. *Qualitative Social Work* 13 (4), 477–501.

Green, Rosemary (2003) *Social Work in Rural Areas: A Personal and Professional Challenge*. *Australian Social Work* 56 (3), 209-219.

Guba, Egon G. & Lincoln, Yvonna S. (1989) *Fourth Generation Evaluation*. Newbury Park: Sage Publications.

Halkola, Ulla (2009) *Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa Ulla Halkola, Lauri Mannermaa, Tarja Koffert & Leena Kolu (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima*. Helsinki: Duodecim, 13–22.

Hokkanen, Liisa & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja & Vasari, Pekka (2015) *Individual, Group, and Organised Experiential Expertise in Recovery from Intimate Partner Violence and Mental Health Problems in Finland*. Manuscript.

Holmesland, Anne-Lise & Seikkula, Jaakko & Nilsen, Oystein & Hopfenbeck, Mark & Arnkil, Tom-Erik (2010) *Open Dialogues in social networks: professional identity and transdisciplinary collaboration*. *International Journal of Integrated Care* 10 (3), 1–14.

Huff, Daniel D. (1998) *Every Picture Tells a Story*. *Social Work* 43 (6), 576–583.

Häkkinen, Antti (2013) *Suomalaiset sukupolvet, elämäntavot ja historia – Sukupolvesta sukupolveen*. Teoksessa Antti Häkkinen, Anne Puuronen, Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi. *Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksessa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 139. Helsinki: Unigrafia, 21–56.

Hänninen, Vilma (2003) *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Acta Universitatis Tamperensis 696. Tampere: Tampereen yliopisto.

Jokisalo, Ulla (2011) *Leikin varjo. Guises of Play*. Hämeenlinna: Musta taide.

Juppi, Pirita (2012) *Digital Storytelling as a Tool for Adolescent Participation and Identity-building*. Teoksessa Johanna Krappe, Terttu Parkkinen & Anna Tonteri (eds.) *Moving in! Art-Based Approaches to Work with the Youth*. MIMO Project 2010–2013. Reports from Turku University of Applied Sciences 127. Tampere: Tampereen yliopisto, 63–80.

Kananoja, Aulikki & Niiranen, Vuokko & Jokiranta, Harri (2008) *Kunnallinen sosiaalipolitiikka: Osallisuutta ja yhteistä vastuuta*. Jyväskylä: PS-kustannus.

75

Kilpeläinen Arja & Pohjola, Anneli (2007) *Kyläläiset keskiössä: tutkimus kylien hyvinvointipalveluista*. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Känkänen, Päivi & Rainio, Anna Pauliina (2010) *Suojassa, mutta näkyvässä – taidelähtöinen toiminta osallisuuden rakentajana lastensuojelussa*. Nuorisotutkimus 28 (4), 4–20.

Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (2001) *"Ei tää niin syrjässä"*. Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkylissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Loewenthal, Del (2013) *Introducing phototherapy and therapeutic photography in a digital age*. Teoksessa Del Loewenthal (ed.) *Phototherapy and Therapeutic Photography in a Digital Age*. London and New York: Routledge, 5–20.

Luukkonen, Ismo (2009). *Kaksi matkaa. Valokuvan poeettisuudesta ja suoruudesta*. Teoksessa Taina Erävaara & Ilona Tanskanen (toim.) *Välissä. Valokuvat ymmärtämisen välineenä*. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 43. Saarijärvi: Saarijärven Offset, 119–144.

Martin, Rosy (2013) *Inhabiting the image: Photography, therapy and re-enactment phototherapy*. Teoksessa Del Loewenthal (ed.) *Phototherapy and Therapeutic Photography in a Digital Age*. London and New York: Routledge, 69–81.

Martti, Sirpa & Rostila, Ilmari & Suikkanen, Asko (2003) *Päivä kerrallaan ihmisenä ihmiselle. Päivä- ja työtoiminnan hyviä käytäntöjä ja kehittämistarpeita. Avustustoiminnan raportteja 6*. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.

Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2013) *Kokemusasiatuntijuus väkivaltatyössä*. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 427–458.

Niskala, Asta (2008) Salatusta suhteesta kahden kimppaan: analyysi sosiaalityön prosessin rakentumisesta. Acta Universitatis Lapponiensis 150. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Pönkkö, Maija-Leena (2005) Erityisoppilaan psykiatrisen hoitoketju. Hoitoketjun tarpeen ja toiminnan monitaho-arviointi. Acta Universitatis Ouluensis, Series D, Medica 867. Oulu: Oulun yliopisto.

Rainbird, Marita & Lappalainen, Linda (toim.) (2007) Case Closed? Mundo-projektin loppuraportti. Helsinki: Yleisradio.

Rose, Diana & Fleischmann, Pete & Schofield, Peter (2010) Perceptions of User Involvement: a User-Led Study. International Journal of Social Psychiatry 56 (4), 389–401.

77

Russell, Amy Catherine & Diaz, D. Natalie (2013) Photography in social work research: Using visual images to humanize findings. Qualitative Social Work 12 (4), 433–453.

Saraste, Leena (2010) Valokuva: muisto, viesti, taide. Musta taide 4. Helsinki: Musta taide.

Savolainen, Miina (2008) Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Lönnberg Print & Promo.

Savolainen, Miina (2009) Voimauttava valokuva. Teoksessa Ulla Halkola, Lauri Mannermaa, Tarja Koffert & Leena Kolu (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim, 211–228.

- Shea, Jennifer M. & Poudrier, Jennifer & Thomas, Roanne & Jeffery, Bonnie & Kiskotagan, Lenore (2013) Reflections from a Creative Community-Based Participatory Research Project Exploring Health and Body Image with First Nations Girls. *International Journal of Qualitative Methods* 12, 272–293.
- Strandell, Harriet & Julkunen, Ilse & Lamminen Katri (2002) "Ku ois vaan sellanen normaali elämä"-elämäkulku marginaalista katsoen. Teoksessa: Kirsi Juhila, Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim): *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Sophi, 111–124.
- Vartiainen, Pirkko (1994) *Palveluorganisaatioiden tuloksellisuusarviointi, teoriat ja käytäntö. Päivähoitoon, erityisesti päiväkoteihin kohdistuva monitahoarviointi. Acta Wasaensia 40, hallintotiede 2*. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Vartiainen, Pirkko (2007) *Monitahoarvioinnin periaatteet ja prosessit*. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*. Helsinki: Tammi, 152–172.
- Weiser, Judy (2010) *Phototherapy Techniques – Exploring the Secrets of Personal Snapshots and Family Albums*. <http://phototherapy-centre.com/>. Luettu 21.1.2015.

Millaisia mahdollisuuksia nuorten kanssa tehtävällä valokuva- ja digitarinatyöskentelyllä on sosiaalialan työssä? Voisivatko nämä menetelmät tukea nuorten osallisuuden vahvistamista henkilökohtaisten voimaantumisprosessien lisäksi kansalaisvaikuttamiseen suuntautuvassa palvelujen kehittämisessä?

Julkaisu kuvaa Sociopolis-yhteistyöverkostossa toteutetun Nuoret kokemusasantuntijoina – Tarinasta totta! -hankeen valokuva- ja digitarinatyöskentelyn kokemuksia.

KIRJOITTAJAT

- # tiinamäättä
- # päivimuranen
- # anssiliikamaa
- # elinabjörninen
- # jarilindh
- # ritvalinnakangas
- # kristiinamikkonen
- # ritajailo
- # iirissatamo
- # merjalaitinen

Kansi Juho Hiilivirta
ISBN 978-952-484-815-2
ISBN 978-952-484-816-9 (pdf)